

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistettu vihapuhe internetissä

Pirre Soininen
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja
kulttuuritieteiden
yksikkö
Sukupuolentutkimus
Pro gradu –tutkielma
Toukokuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

SOININEN, PIRRE: Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistettu vihapuhe internetissä

Pro gradu –tutkielma, 66 s.

Sukupuolentutkimus

Toukokuu 2015

Tutkielmani tehtävänä on tarkastella seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaa negatiivista puhetta, sen strategioita ja keinoja internetin uutissivustoilla. Lähestyn aineistoa kolmen tutkimuskysymyksen avulla: millaista negatiivista puhetta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuu internetin uutissivustoilla, millaisin strategioin ja puheen keinoin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä vastustetaan aineistossa ja mihin strategioilla ja keinoilla pyritään.

Pyrin tarkastelemaan puheen ja vallan yhteiskunnallista rakentumista. Käsittelen puhetta myös tekoina, kielellisinä rakenteina ja käytäntöinä, jotka tuottavat sitä todellisuutta, jossa elämme. Tarkastelen tutkielmassa aiempaa tutkimusta, jossa käsitellään tutkielmani teemoja. Keskeisiä teemoja ovat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuva negatiivinen puhe, internetin vihapuhe, vihapuheen strategiat ja keinot sekä vihapuheen vaikutukset.

Aineistoni koostuu internetin uutissivustoilla julkaistuista kommentteista. Aineisto on kerätty Helsingin Sanomien verkkolehden HS.fi:n ja Yle.fi:n verkkosivuilta vuosilta 2010-2015. Lähestyn aineistoa kriittisen diskurssianalyysin keinoin, pyrkimällä lukemaan aineistojen diskursseja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkökulmasta käsin.

Vähemmistöihin kohdistuvan negatiivisen puheen strategiat vaihtelevat hiljaisuuden tuottamisesta tai tuotetusta näkymättömydestä, toiseuttamisen kautta luotujen viholliskuvien rakentamiseen. Esittelen kolme vastustamisen strategiaa, joita ovat heteronormin vahvistaminen, vaijentaaminen ja toiseuttaminen. Nämä kolme strategiaa kukin sisältävät joukon erilaisia negatiivisen puheen keinoja. Puheen keinot vaihtelevat hienovaraisista keinoista vähätteleviin tai pilkkaaviin sekä leimaaviin ja uhkaileviin keinoihin. Keinoilla voidaan pyrkiä säilyttämään vallitseva eriarvoisuus ja estämään sosiaalisen muutoksen mahdollisuudet.

Asiasanat: heteronormatiivisuus, internet, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, vihapuhe

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	2
1.2 Keskeiset käsitteet	2
2. Aikaisempi tutkimus	8
3. Aineisto ja tutkimusmenetelmät	16
3.1 Aineistona uutissivustojen keskustelut	16
3.2 Diskurssianalyttinen lähestymistapa	20
4. Hiljaisuuksien tuottamista ja viholliskuvien rakentamista	23
4.1 Negatiivisen puheen strategiat	24
4.1.1 Heteronormin vahvistaminen	24
Normien näkymättömyys	25
Biologiaa ja perinteitä	27
Hegemoninen positio	30
4.1.2 Vaientaminen	32
Näkymättömyyden vaatimus	32
Marginalisointia ja kyseenalaistamista	36
Henkilökohtaisuuksia ja naurettavaksi tekemistä	39
4.1.3 Toiseuttaminen	42
Erontekoja, leimaamista ja vahingollisia rinnastuksia	42
Syrjinnän ja väkivallan vähättely	48
Syrjinnän ja väkivallan oikeuttaminen	50
4.2 ”Homohegemoninen” media	53
5. Lopuksi	57
5.1 Yhteenveto	57
5.2 Pohdinta	60
AINEISTO	62
LÄHTEET	63

1. Johdanto

”Ei homoistakaan kukaan voi pitää, mutta pakko vaan on niitä iljetyksiä sietää”

Otsikko Helsingin Sanomissa 28.3.2010

Otsikko suurine kirjasinkokoineen täytti lähes koko Sunnuntai-liitteen etusivun. Toimituksellinen valinta oli nostaa verkkokeskusteluissa julkaistua tekstiä paperilehden otsikon sisällöksi. Tämän provokatiivisen valinnan avulla toimittaja halusi tuoda esiin verkkolehden keskusteluisältöjen ja perinteisen lehden sisällön välistä tasoeroa. Verkossa HS.fi oli julkaissut kyseisen lauseen, mutta voitaisiinko samanlaista sisältöä julkaista paperilehdessä? Jutun suurikokoinen otsikko vastasi toimittajan esittämään kysymykseen. Kyllä voitaisiin ja artikkeli julkaistiinkin. Itse artikkeli käsitteli ansiokkaasti verkkokeskusteluiden tasoa haastattelemalla verkkokirjoittajia, toimituksen esimiestä ja aiheen asiantuntijoita.

Artikkelin toteutus kertoo, kuinka samat säännöt eivät koske verkkojulkaisuja ja painettuja julkaisuja. Näiden kahden välistä raja-aitaa on viime vuosina purettu ja internetin palveluntarjoajat ovat tulleet paremmin tietoiseksi vastuustaan sisältöjen julkaisijana. Vastaavaa otsikkoa tuskin nähtäisiin enää Helsingin Sanomien paperilehdessä ja verkkolehden keskustelutkin ovat siistittyneet.

Yleisessä keskustelussa verkon negatiivisesta puheesta ja vihapuheesta on keskitytty sanavapauteen ja sen rajoihin. Keskustelua ovat kehystäneet uutisoinnit oikeustapauksista, joissa poliitikkoja ja yksityishenkilöitä on syytetty kiihottamisesta kansanryhmää kohtaan. Viime vuosina myös puheen kohteen näkökulma on noussut julkiseen keskusteluun. Toimittajiin, tutkijoihin ja yhteiskunnallisiin toimijoihin kohdistuva sanallinen häirintä on nostettu keskustelun aiheeksi. (Ks. Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013, 16-18) Näkökulma, joka nähdäkseen edelleen on jäänyt vähäiselle huomiolle, on vähemmistöihin kuuluvien ihmisten näkökulma. Millaista on olla negatiivisen puheen kohteena, millaisia vaikutuksia sillä on?

1.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Negatiivisen verkkokeskustelun voidaan nähdä kohdistuvan kaikkiin ihmisryhmiin. Vahingollisinta se on kuitenkin sellaisille vähemmistöille ja ihmisryhmille, joiden asema yhteiskunnassa on heikompi kuin valtaväestön. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi etniset vähemmistöt, vammaiset ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt.

Tutkimustehtäväni on tarkastella seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaa negatiivista puhetta, sen strategioita ja keinoja internetin uutissivustoilla. Lähestyn aineistoa kolmen tutkimuskysymyksen avulla.

1. Millaista negatiivista puhetta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuu internetin uutissivustoilla?
2. Millaisin strategioin ja puheen keinoin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä vastustetaan aineistossa?
3. Mihin strategioilla ja keinoilla pyritään?

Tutkielman johdannossa käsittelen tutkielman keskeisiä lähtökohtia, millaisia käsitteitä tulen käyttämään. Toisessa luvussa kartoitan aiheesta tehtyä aiempaa tutkimusta. Kolmannessa luvussa esittelen tutkielman aineiston ja tutkimusmenetelmän. Aineiston analyysin tulokset esitän neljännessä luvussa ja sen alaluvuissa. Lopuksi koostan analyysin keskeisiä tuloksia ja pohdin mahdollisia lisätutkimuksen tarpeita viidennessä luvussa.

1.2 Keskeiset käsitteet

Keskeisiä käsitteitä tutkielmassani ovat hegemonian käsite ja siitä johdetut hegemonisen heteroseksuaalisuuden ja hegemonisen maskuliinisuuden käsitteet. Käytän käsitteitä heteronormatiivisuus ja heteroseksismi kuvaamaan heteroseksuaalisuuden vallitsevaa asemaa yhteiskunnassa. Koska käsittelen vallan hierarkkista rakentumista kielen avulla, tarvitsin käsitteitä kuvaamaan puheen prosesseja. Toiseuttaminen ja vihapuhe ovat käsitteitä, joilla voin kuvata eriarvoisuuden tuottamista diskursiivisesti.

Tutkielmassa käytän seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuutta kuvaamaan ilmiötä ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kuvaamaan ryhmiä ja niihin kuuluvia ihmisiä. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus kuvaa tapaa ymmärtää seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli ja sukupuolen ilmaisu monimuotoisena variaationa ennemmin kuin selkeärajaisina kategorioina. Moninaisuutta voidaan havainnollistaa esittämällä esimerkiksi sukupuoli janan, jonka vastakkaisissa ääripäissä ovat feminiininen cis-sukupuolinen nainen ja toisessa päässä maskuliininen cis-sukupuolinen mies. Cis-sukupuolisella tarkoitetaan ihmisiä, joiden syntymässä määritelty sukupuoli vastaa koettua sukupuolta (Seta ry 2012, 7). Näiden ääripäiden välille sijoittuu monimuotoinen kirjo erilaisia sukupuolia ja sukupuolen ilmaisuja.

Seksuaalinen suuntautuminen voidaan havainnollistaa samanlaisen janan avulla. Silloin toisessa päässä voitaisiin esittää olevan heteroseksuaalisuus ja toisessa päässä homoseksuaalisuus ja niiden välillä monimuotoinen kirjo biseksuaalisesta suuntautumisesta panseksuaaliseen. Biseksuaalisuus tarkoittaa seksuaalista suuntautumista, joka kohdistuu miehiin ja naisiin, panseksuaalisuudella tarkoitetaan seksuaalisuutta, joka kohdistuu myös sukupuolijanan välillä oleviin ihmisiin.

Käytän tutkielmassa myös termejä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kuvaamaan ryhmiä ja niihin kuuluvia yksilöitä. Seksuaalivähemmistöillä tarkoitetaan ihmisiä, joiden seksuaalinen suuntautuminen ei ole heteroseksuaalista, eikä suuntaudu ainoastaan vastakkaisena pidettyyn sukupuoleen. Seksuaalivähemmistöön kuuluvat esimerkiksi homo- ja biseksuaaliset ihmiset.

Sukupuolivähemmistöillä tarkoitetaan ihmisiä, joiden sukupuoli ja/tai sen ilmaisu on ei-normatiivinen. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat esimerkiksi transsukupuoliset ja intersukupuoliset ihmiset. Ihminen voi kuulua useaan ryhmään yhtäaikaaisesti. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt sekä seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli sekoittuvat keskenään yleisessä keskustelussa. Sukupuolen ei-normatiivinen ilmaisu voidaan tulkita yksinkertaisesti vaikkapa homoseksuaalisuudeksi, vaikka ihminen olisikin heteroseksuaalinen.

Hegemonia, heteronormatiivisuus ja heteroseksismi

Antonio Gramscin luokkasuhteita kuvaava hegemonian käsite kuvaa vallitsevaa ja hallitsevaa luokkaa tai ryhmää, joka johtaa ja/tai käyttää valtaa suhteessa muihin ryhmiin. Valta ei kuitenkaan pohjaa ainoastaan tai välttämättä pakkokeinoihin, vaan on luonteeltaan suostumukseen perustuvaa. Suostumusta edesauttaa jaettu, yhteinen käsitys todellisuudesta. Hegemoniselle ryhmälle alistestien ryhmien on taivuttava ja hyväksyttävä heihin kohdistuva vallankäyttö. (Jokinen 2000, 214, Gramsci 1979, 47 & 129–130)

Hegemonian käsitettä on käytetty kuvaamaan heteroseksuaalisuuden hegemonista asemaa yhteiskunnassa (Juvonen 2004, 34, Williams 1988, 125-132). Hegemonisten ja sille alisteisten ryhmien eriarvoisuudesta kertovat syrjintää kartoittavat tutkimukset.

Hegemonista asemaa tuotetaan ja ylläpidetään heteronormatiivisuuden avulla.

Käytän heteronormatiivisuuden käsitettä nojaten Judith Butlerin sukupuolta koskeviin teorioihin. Heteronormatiivisuudella tarkoitetaan ajatusrakennelmaa, jossa sukupuolia on vain kaksi, biologinen nainen ja biologinen mies. Kahden sukupuolen välillä on heteroseksuaalinen halu. Jotta tällainen heteroseksualisoitu halu voitaisiin järjestää, edellyttää se sukupuolten eriyttämistä ja esittämistä toisilleen vastakkaisina. "Feminiinisyys" on "naispuolisuuden" ilmaus ja sille vastakkaisena "maskuliinisuus" "miespuolisuuden" ilmaus. Biologisen sukupuolen, sosiaalisen sukupuolen, seksuaalisen käytännön ja halun väliset suhteet esitetään yhteneväisinä ja jatkuvina. Ajatusmallissa sukupuolet ja seksuaalisuudet, jotka eivät sovi tällaiseen selkeään jatkuvuuteen kielletään. Ne eivät näyttäyty kulttuurisesti ymmärrettävinä ja ne nähdään tällaisessa mallissa loogisesti mahdottomina. (Butler 2006, 69-70)

Heteronormatiivisuus sulkee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt "normaalina" ja "luonnollisena" pidetyn sukupuolen ja seksuaalisuuden ulkopuolelle ja tuottaa näiden ryhmien välisiä eroja ja eroihin perustuvia valtasuhteita. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen olemassaolo saatetaan kokonaisuudessaan kieltää tai vähemmistöihin suhtaudutaan negatiivisesti. Vähemmistöihin kuuluvien ei nähdä ansaitsevan samoja ihmisoikeuksia kuin muiden ryhmien edustajien tai oikeuksien loukkauksiin suhtaudutaan välinpitämättömästi.

Heteronormatiiviset asenteet voivat tuottaa heteroseksistisiä käytäntöjä ja tekoja. Heteroseksismi käsitteenä tarkoittaa toisten seksuaalisten suuntautumisten pitämistä alisteisena heteroseksuaalisuudelle ja on käsitteenä rasismin käsitteen kaltainen. Käytän heteroseksismiä homofobian sijaan, koska homofobia käsitteenä viittaa psykologisiin häiriötiloihin tai pelkoihin, jotka homoseksuaalisuus "laukaisee". Homofobian aiheuttamat negatiiviset toimet eivät näyttäyty aktiivisina tahdon alaisina valintoina, joista yksilö on itse vastuussa, vaan tahdottomina reaktioina ärsykkeisiin. Homofobia myös kohdistaa huomion teon kohteeseen, heteroseksismi taas viittaa heteroseksuaalisuuden normatiiviseen asemaan. Homofobia käsitteenä on huono kuvaamaa rakenteellista ja rakentunutta syrjintää, koska se palauttaa ilmiön yksilötasolle. (Lehtonen 2003, 280-281)

Hegemoninen maskuliinisuus

Hegemonian käsitettä on käytetty kuvaamaan sukupuolten hierarkista rakentumista yhteiskunnassa hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen avulla.

Arto Jokisen (2000) mukaan ”*Hegemoninen maskuliinisuus tarkoittaa ensinnäkin miehiä yhteenliittävää käytäntöä, toiseksi tietyn maskuliinisuuden ideaalien johtavaa asemaa kulttuurissa ja kolmanneksi tietyn miesluokan johtavaa ja hallitsevaa asemaa suhteessa miesten enemmistöön ja kaikkiin naisiin.*” (Jokinen 2000, 215)

Maskuliinisuuksien sisäisen hierarkian ajatus on lähtenyt homoseksuaalisten miesten kohtaamista ennakkoluuloista ja väkivallasta heteroseksuaalisten miesten taholta (Connell & Messerschmidt 2005, 831). Homoseksuaaliset miehet ovat alisteisessa asemassa heteroseksuaalisiin miehiin nähden (Jokinen 2000, 215). Hegemonista ideaalia maskuliinisuutta rakennetaan vallan, voiman, menestyksen, tunteiden hallinnan ja heteroseksuaalisuuden kautta. Väkiältä ei itsessään ole yksi ideaaleista, mutta sen käyttö on ideaalin saavuttamiseksi hyväksyttyä. (Jokinen 2000, 217) Yhtenä maskuliinisuuden hegemonian ilmentymänä on miesten väkivallan perusteleminen ja oikeuttaminen biologiaan vetoamalla (Jokinen 2000, 216).

Hegemoniseen maskuliinisuuteen kuuluu normatiivinen heteroseksuaalisuus ja sitä rakennetaan kulttuurisesti homoseksuaalisuuden avulla. Tästä esimerkkinä on homoseksuaaleja alistava puhe, jossa omaa heteroseksuaalisuutta rakennetaan nimittelemällä toisia homoiksi. Homoseksuaalisten miesten alisteiseen asemaan liitetään heikkous, homoleima ja naismaisuus. On huomionarvoista, että tuotettaessa hegemonista maskuliinisuutta, tuotetaan heteroseksismiä ja misogyniaa. Heteroseksismi ja misogynia ovat yhteenlomittuneita ja tukevat toisiaan. (Jokinen 2000, 221-228) Hegemonisen maskuliinisuuden ideologia on yhteenkietoutunut hegemonisen nationalismin ideologian kanssa. Molemmat rakentavat traditionaalista sukupuolijärjestelmää, jossa miehillä ja naisilla on selkeärajaiset roolit. Molemmat tuottavat alisteista valta-asemaa naisille ja tietyille miesryhmille. Esimerkkinä hegemonisen maskuliinisuuden ja nationalismin yhteennivoutumisesta ovat esimerkiksi militarismin seksualisoidut diskurssit, joissa misogynia ja heteroseksismi yhdistyvät. Sodankäyntiä toisen valtion kanssa kuvataan naisen tai homoseksuaalisen miehen raiskauskuvastojen avulla. (Nagel 1998, 248-258)

Toiseuttaminen

Tällaista erilaisten ryhmien hierarkisen vallan rakentamista ”toisiksi” määriteltyjen ryhmien avulla voidaan kutsua myös käsitteellä toiseuttaminen. Gayatri Chakravorty Spivak (1985) kuvaa toiseuttamisen käsitteen avulla kolonialistisia valtasuhteita. Spivakin käsite epistemologinen väkivalta tarkoittaa diskursiivista vallankäyttöä, jolla imperialistista projektia edistetään ”toisiksi” merkityissä maissa. (Spivak 1985, 247-272)

Stuart Hallin ”toisen speaktaakkeli” kuvaa prosessia, jossa eroja ja merkityksiä tuotetaan ja toistetaan. Hall tarkastelee ”toisen speaktaakkelia” ”rodun” ja etnisten erojen avulla, mutta ehdottaa sen soveltamista myös muiden erojen kuten sukupuolen, seksuaalisuuden, luokan ja vammaisuuden analysoimisessa (Hall 1999, 139). Hallin mukaan yksi merkitysten tuottamisen tapa on binaaristen vastakohtien käyttäminen. Valkoinen/musta vastanavat nähdään selvärajaisina kategorioina ja toisilleen vastakkaisina ja ne yksinkertaistavat maailman monimuotoisuutta. Hall tuo esiin Derridan ajatuksen vastaparien välisestä valtasuhteista. Toinen binaarin napa on tavallisesti hallitsevassa asemassa toiseen nähden. (Hall 1999, 153-154) ”Toisen speaktaakkelin” prosessissa tarvitaan erojen tuottamista, jotta voitaisiin eritellä ”toiset” ”meistä”. ”Toisia” tuotetaan rodullistamisen kautta ja rodullistetut erot merkityksellistetään luonnollistamisen prosessin kautta. Erojen merkityksellistäminen on myös stereotyyppistämistä, jossa ”toiseen” liitetään ominaisuuksia ja kulttuurisia kuvastoja. Tätä tuotettua ”toisen speaktaakkelia” pidetään elossa ja voimissaan jatkuvien toistojen kautta. (Hall 1999, 160-200) Käytän tutkielmassa toiseuttamisen käsitettä kuvaamaan prosessia, jossa toiseutta tuotetaan ja ylläpidetään puheessa.

Vihapuhe

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuva vihamielisyys ei ole uusi ilmiö. Internetin keskustelupalstoilla vähemmistöihin suhtautuminen voi olla avoimen vihamielistä, eikä kaikissa palveluissa keskustelua rajoiteta juurikaan. Etnisten vähemmistöjen lisäksi muutkin vähemmistöt ovat joutuneet vihapuheen kohteeksi. On paljon kielenkäyttöä, joka on arkipäiväistynyt niin, että sen loukkaavuutta ei tunnuta ymmärrettävän. Tästä "homottelu" on hyvä esimerkki, itse sana ei ole loukkaava, mutta sitä käytetään arkikielessä nimittelyyn tai naurettavaksi tekemiseen. Sanat ja ilmaukset vaativat toimiakseen olemassaolevia valtarakenteita, ilman suhdetta todelliseen eriarvoisuuteen sanat menettävät loukkaavuutensa.

Vihapuheen sanakirjamääritelmän mukaan vihapuhetta ovat ilmaisut, jotka todennäköisesti loukkaavat ja aiheuttavat kärsimystä yksilölle tiettyyn ryhmään kuulumisen takia tai lietsovat

vihamielisyyttä ryhmää kohtaan (Hare, 2008). Euroopan neuvoston ministerikomitea suosittaa määritelmän käsittämään ”kaikki ilmauksen muodot, jotka levittävät, lietsovat, edistävät tai oikeuttavat rotuvihaa, muukalaisvihaa, antisemitismiä tai muita vihan muotoja, jotka perustuvat suvaitsemattomuudelle, mukaan lukien aggressiivinen nationalismi ja etnosentrisyys suvaitsemattomuuden ilmauksina, sekä vähemmistöihin, maahanmuuttajiin tai maahanmuuttajataustaisiin yksilöihin kohdistuva syrjintä ja vihamielisyys.” (Weber 2009, 3) Yleinen lause vihapuheen määrittelyyn liittyen on, että se on vaikeaa tai että tarkan määritelmän löytäminen on vaikeaa. Tämä ei nähdäkseni ole kuitenkaan asian laita. Kaikissa määritelmissä, olivat ne sitten sanakirjoissa, lain, kielitieteen tai yhteiskuntatieteen alalta, on yhteistä se, että vihapuhe määrittyy vähemmistöryhmiin kohdistuvaksi halventavaksi puheeksi. Kaikki negatiivinen ja halventava puhe ei siis määritelmällisesti ole vihapuhetta. Sen sijaan vain puhe, joka kohdistuu tiettyihin vähemmistöryhmiin tai niiden edustajiin, määritetään vihapuheeksi.

Vihapuhe käsite on lähtenyt puheen kohteena olevien vähemmistöjen tarpeesta määritellä ja sanallistaa kokemusta, jolle ei ole ollut sanoja. Se on syntynyt tarpeesta nimetä yhteiskunnallisesta eriarvoisuudesta vaikuttavuutensa saavia puhetekoja ja käytäntöjä. Vihapuhe ilmiönä ei ole uusi ja sitä kuvaavat sanat ovat vaihdelleet. Vihapuhe sana tulee Suomen kieleen englanninkielisestä sanasta hate speech. Hate speech sana juontaa juurensa 1970-luvun Yhdysvaltoihin. Sitä edeltäviä termejä ovat olleet race hate, eli rotuviha 1920-30-luvuilla ja group libel, jonka voisi kääntää ryhmään kohdistuvaksi herjaukseksi tai kunnianloukkaukseksi 1940-luvulla. 1980-luvulla yleistyivät termit hate speech ja racist speech, eli vihapuhe sekä rasistinen puhe ja seksuaalinen suuntautuminen otettiin mukaan yhtenä vihapuheen kohderyhmistä. (Gould 2005, 14)

Vihapuhe saa voimansa yhteiskunnallisesta eriarvoisuudesta. Heteroseksuaalisuuden ja cis-sukupuolisuuden ja sukupuolen konventionaaliset ilmaukset ovat vallitsevassa asemassa yhteiskunnassa. Eriarvoisesta asemasta kertovat muun muassa arjessa kohdattu vihapuhe, syrjintä ja väkivalta. Ensimmäisen tutkimuskysymykseni kannalta vihapuheen käsite on oiva työkalu negatiivisen puheen määrittelemiseksi. Voidakseni käsitellä millaisin puheen keinoin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä vastustetaan, tarvitsen käsitteitä jotka kuvaavat laajemmin yhteiskunnallista kontekstia, joissa puhetta tuotetaan. Hegemonian, heteronormatiivisuuden ja heteroseksismin käsitteet ovat tässä keskeisiä. Kolmantena tutkimuskysymyksenäni on pohtia mihin negatiivisen puheen strategioilla ja keinoilla pyritään. Jotta tähän kysymykseen voitaisiin saada vastauksia, on tarkasteltava aiempia tutkimuksia.

2. Aikaisempi tutkimus

Etsiessäni tietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvasta vihapuheesta internetissä, huomasin, että tutkimusta aiheesta ei juurikaan ole. Tilanne on muuttunut jonkin verran vuodesta 2009, jolloin tein ensimmäistä tiedonhankintaa aiheesta. Silloin löysin muutamia hajanaisia artikkeleita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvasta vihapuheesta perinteisissä mediassa, sekä muihin vähemmistöryhmiin kohdistuvasta vihapuheesta, erityisesti rasisesta ja misogynisesta puheesta internetissä. Koska tutkimustietoa oli saatavilla vain vähäisesti, pyrin löytämään tietoa ilmiön rinnakkaisista tai laajemmista ilmiöistä. Rasistista vihapuhetta ja naisiin kohdistuvaa vihapuhetta internetissä käsittelevät tutkimukset sijoittuvat aiheelleni osittain rinnakkaisiksi. Syrjintää koskevat tutkimukset taas ovat osa laajempaa kokonaisuutta, jonka alle vihapuhe yhtenä syrjinnän muotona sijoittuu. Soveltamalla näitä tutkimuksia olen pyrkinyt saamaan lisätietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvasta vihapuheesta internetissä. Feministisestä tutkimuksesta olen keskittynyt myös tutkimuksiin, joissa käsitellään sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaa negatiivista puhetta, että puheen analyttistä ja teoreettista tarkastelua.

Tässä luvussa käsitelen tutkielmani tutkimuskysymysten kannalta oleellisia ja keskeisiä teemoja, joita aiemmassa tutkimuksessa on käsitelty. Tutkielmani kannalta on oleellista myös nostaa esiin sellaisia teemoja, joista tutkimusta on vähän tai ei ollenkaan. Tällaiset hiljaisuudet voivat kertoa aiheen marginaalisuudesta tai ilmiön uutuudesta. Keskeisiä teemoja ovat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuva negatiivinen puhe, internetin vihapuhe, vihapuheen strategiat ja keinot sekä vihapuheen vaikutukset.

Tuula Juvonen on teoksessa *Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia* tarkastellut, millaista puhetta homoseksuaalisuudesta on käyty Suomessa 1950-1960-luvuilla. Stereotyyppiset kuvaukset homoseksuaaleista, homoseksuaalisuuden rangaistavuus ja patologisuus rakensivat uskomuksiin perustuvaa negatiivista kuvaa homoseksuaalisuudesta. Aihetta käsiteltiin ainoastaan skandaalilehdistössä, joka osaltaan vaikutti homoseksuaalisuuden raamittumiseen arveluttavana ilmiönä. Näissä lehdissä homoseksuaalisuutta käsittelevä puhe koostui sairaus- ja rikosdiskursseista ja homoseksuaalisuuden esitettiin uhkaavan tervettä kansakuntaa, yhteiskuntajärjestystä ja

oikeanlaista miehisyyttä. Juvosen mukaan lehtien välittämät näkemykset muuttuivat jatkuvien toistojen kautta vähitellen vallitseviksi totuuksiksi. (Juvonen 2002, 83-116)

Sairaus- ja rikosdiskurssit ovat jatkaneet elämäänsä kauan homoseksuaalisuuden sairausleiman ja rangaistavuuden poistumisen jälkeenkin. Sari Charpentier on tarkastellut samaa sukupuolta olevien parien avioliittoja tai parisuhteen virallistamista vastustavia mielipidekirjoituksia 1990-luvulla. Mielipidekirjoituksissa homoseksuaalisuutta tuotetaan erilaisten diskurssien avulla. Homoseksuaalisuuteen negatiivisesti suhtautuvissa puheista Charpentier erottelee kristillisen diskurssin, psykologisen diskurssin ja luontodiskurssin. Kristillisessä diskurssissa homoseksuaalisuus esitetään muun muassa irstautena ja syntinä, psykologisessa diskurssissa se esitetään kypsymättömyyden tai sisäisen rikkinäisyyden merkinä ja luontodiskurssissa lisääntymättömyys ja luonnottomuus määrittävät homoseksuaalisuutta. Sukupuoli esitetään näissä diskursseissa kahden sukupuolen järjestelmänä, joka ei anna tilaa sukupuolen moninaisuudelle. Homoseksuaalisuuden esittäminen sairautena jatkuu näissäkin puheissa osana kristillistä tai psykologista diskurssia. (Charpentier 2001, 45-65)

Tämän tyyppinen negatiivinen puhe ei rajoitu pelkästään suomalaiseen kulttuuriin tai menneisiin vuosikymmeniin. Diskurssien samankaltaisuus Ellen Faulknerin (2006) artikkelissa seksuaalivähemmistöihin kohdistuvasta vihapuheesta Kanadassa ja Yhdysvalloissa on merkittävä. Faulkner käyttää Ingrid Hessin (1996) analyysiä seksuaalivähemmistövästaisistä julkaisuista. Analyysissä on eritelty erilaisia vihapuheen teemoja. Näitä teemoja ovat homoseksuaalien esittäminen turmeltuneina, sairauksien levittäjinä, AIDSin esittäminen homoseksuaalien sairautena ja ansaittua rangaistuksena, homoseksuaalisuuden esittäminen yhteiskunnan ja sen instituutioiden horjuttajana, homoseksuaalisuuden esittäminen uhkana ja salaliittona. Faulknerin vertailevassa analyysissä toistuvat samat diskurssit kanadalaisista uutislehtileikkeistä kootussa aineistossa. (Faulkner 2006, 63-97, Hess 1996, 5,12)

Näissä aiemmissa tutkimuksissa aineisto on koostunut mielipidekirjoituksista, uutis- ja lehtiartikkeleista ja muista perinteisen median julkaisuista. Tarkastelen seuraavaksi internetissä julkaistua materiaalia käsitteleviä tutkimuksia.

Internetin alkuvuosina suhtautuminen uuden median mahdollisuuksiin oli kaksijakoista. Digitaalisen utopismin puheessa uusi media oli vallankumouksellinen, vanhaa mediaa vaivanneet rajat eivät koskettaneet sitä, viestintä oli ruumiitonta ja rajat tehty rikottaviksi. Toisaalta uusi media

edusti kulttuurin ja ihmiselämän loppua pessimistisessä dystopiapuheessa. Ongelmallista on uuden ja vanhan näkeminen toisilleen vastakohtaisina, se vähentää kykyä ymmärtää ilmiöiden monimutkaisia prosesseja. (Fornäs 1998, 32) Ruumiittoman viestinnän ajatuksessa verkko näyttäytyi paikkana, jossa sukupuoli ja ihonväri eivät rajoittaisi yksilöä, syrjintää ei olisi ja verkossa voisi liikkua identiteettien välillä (Daniels 2012, 1). Ajan kuluessa ymmärrys uuden median muodoista on kasvanut ja ”virtuaalisen” ja ”tosielämän” raja-aita madaltunut.

Todellisuuden näkeminen sosiaalisesti kontruoituna tarjoaa näkökulman tarkastella internetin ilmiöitä osana yhteiskuntaa, ei siitä irrallisena. Eri vähemmistöryhmiin kohdistuvat negatiiviset puheet ja eriarvoisuutta tuottavat rakenteet ovat osa yhteiskunnan ja internetin todellisuutta. Uudet ja internetille ominaiset piirteet ovat kuitenkin muuttaneet sitä, miten eriarvoisuutta tuotetaan internetin välityksellä yhteiskunnassa. Tarkastelen seuraavaksi, miten eriarvoistavia rakenteita internetissä on tutkittu suhteessa sukupuoliin ja ihonväriin ja millaisia yhteneväisyyksiä niillä on seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin.

Feministisiä näkökulmia internetin käyttöön on löydettävissä netin käytön laajentuessa voimakkaasti 1990-luvulla. Aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa tarkastellaan internetissä naisiin kohdistuvaa häirintää, vainoamista ja vihamielistä puhetta. Naisiin kohdistuva vihamielinen puhe oli sukupuolittunutta, seksististä ja luonteelta seksuaalista. Internetin keskusteluryhmissä aktiivisesti kommentoiviin naisiin kohdistettiin raiskausuhkauksia ja seksuaalisesti halventavien tekojen sanallisia kuvauksia tai pornografisia kuvia. (Brail 1996 141-157, Spender 1995, 193-212) Tällaista kokemuksellista tietoa tukevat myös syrjintää kartoittavat tutkimustulokset (Winter & Huff 1996, 31-54).

Tultaessa 2010-luvulle naisiin kohdistuva vihamielinen puhe ei suinkaan ole osoittanut laantumisen merkkejä, päinvastoin. Keinovalikoima näyttää monipuolistuneen, raiskaus- ja väkivaltapuheen lisäksi käytetään seksuaalisesti halventavia kuvamanipulointeja. Emma Alice Jane (2015) käsittelee naisiin kohdistuvaa internetissä esiintyvää vihapuhetta. Naisiin kohdistuvassa vihapuheesta seksuaalisuus on keskiössä ja osa vihapuheesta kohdistuu kohteen oletettuun (ei-hetero)seksuaaliseen suuntautumiseen. Heteroseksuaalisuuden ylempään hierarkiseen asemaan yhteiskunnassa perustuva hetero-oletus käännetään puheissa pääläelleen. Jotta naisia voitaisiin ryhmänä tai yksilöinä halventaa mahdollisimman tehokkaasti, heistä käytetään erilaisia homoseksuaalisuutta tarkoittavia loukkaavia nimityksiä. Naisiin kohdistuvaa vihapuhetta käsittelevästä artikkelista löytyy esimerkkejä seksuaalivähemmistöihin kohdistuvasta vihapuheesta,

mutta sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaa vihapuhetta ei käsitellä. Jane tuo esiin naisiin kohdistuvaa verkkovihaa koskevan tutkimuksen vähäisyyden ja esittää lisätutkimuksen tarpeen myös muiden verkkovihan muotojen, rasismien ja homofobian tutkimukselle. (Jane 2014, 558-570)

Rasistisen verkkosisällön selkeimpiä muotoja ovat vihasivustot, jotka perustuvat valkoisen ylivalan ideologioille. Näiden sivustojen sisällöt ovat avoimen rasistisia. Epäsuorasti rasistisista sivustoista käytetään termiä ”cloaked”, jonka voisi kääntää verhotuksi (Daniels 2009, 659-683). Rasistinen puhe ei kuitenkaan rajoitu vain erityisille rasistisille sivustoille, vaan sitä esiintyy verkossa laajemminkin. Verkkorasismien tutkimus on ollut vähäistä ja päävastuu siitä on ollut etnisiin vähemmistöihin kuuluvilla tutkijoilla. Tämä osoittaa, että valkoisuus internetissä on tunnusmerkkiä ja näkymättömän normatiivista, rasismi ja ihonväri tulevat näkyviksi vasta normista poikkeavien ”toisten” kautta. (Daniels 2012, 13-14)

Rasistinen puhe tuottaa negatiivista kuvaa kohteestaan suorasti tai epäsuorasti. Koska suora rasistinen kielenkäyttö on rangaistavaa myös netissä, sen sijaan käytetään epäsuoraa rasistista kieltä. Tällaisesta epäsuorasta tai kiertelevästä kielestä on käytetty rasismien tutkimuksessa termiä ”coded racist language”, jonka voisi vapaasti kääntää koodatuksi rasistiseksi kieleksi. Sillä pyritään hienovaraisin puheen keinoin välittämään voimakkaasti rasistisia ilmaisuja tavoilla, jotka vaikuttavat olevan hyvin perusteltuja ja tähtäävän yhteiseen etuun. (Hughey & Daniels 2013, 337) Tällaista salonkikelpoista rasismia on löydettävissä muun muassa uutissivustojen kommenttiosioista ja siihen puuttuminen moderointikeinoin on vaikeaa.

Matthew W. Hughey ja Jessie Daniels ovat löytäneet uutissivustojen rasistisista kommenteista kolme retorista strategiaa, joilla kommentoijat vetoavat ”maalaisjärkeen” rodullistavien kommenttien puolustamiseksi. Ensimmäinen strategia on abstraktit argumentit, joissa vedotaan yksilön sanavapauteen. Toinen strategia on syytökset joutumisesta poliittisen korrektiuden uhriksi ja kolmas strategia asiallisista vaikuttavista kommentteista, jotka perustuvat implisiittisiin rodullistettuihin stereotyyppioihin ja myytteihin. Näiden lisäksi kirjoittajat tuovat esille kommentteja, joissa tummaihoisten julkisuuden henkilöiden esitetään hyötyvän vähemmistöasemastaan, valkoiset esitetään sorron uhreina tai puheen rasistisuus kielletään argumentilla ”paras ystäväni on musta[...]”. Sanavapauteen vetoaminen strategiana rasistisen puheen oikeuttamiseksi, ammentaa valkoisen nationalismien diskursseista. Kun media valitsee rasistista sisältöä näennäisesti ”tasapainottaakseen” ei-rasistista sisältöä, osoittaa se hyväksyvänsä tämän strategian. (Hughey & Daniels 2013, 338-342)

Rasismi, seksismi ja heteroseksismi kaikki sisältävät erityispiirteitä, joiden takia niiden erillinen tutkiminen on tärkeää. Niitä kaikkia kuitenkin yhdistää eriarvoisuutta tuottavien diskurssien yhteneväisyydet. Kaikki sorron muodot eivät ole samanlaisia, mutta ideologiat, jotka sortoa tuottavat, koostuvat samankaltaisista diskursseista. Valkoisuuden ensisijaistaminen, hegemoninen maskuliinisuus ja heteronormatiivisuus eivät toimi selkeärajaisesti erillisinä kokonaisuuksina, vaan niiden diskurssit limittyvät yhteen. Äärimmäisiä esimerkkejä tästä ovat valkoista ylivaltaa edustavat ideologiat, joissa hegemonista maskuliinisuutta tuotetaan asettamalla sille alistaiseksi naiset, etniset ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt. Ideologioissa toiseutetut ja alempiarvoisina esitetyt vähemmistöryhmät täytyy torjua tai hävittää ”puhtauden” vaalimiseksi. (Puuronen 2001, 33-37)

Kaikki internetin rasismi, seksismi tai heteroseksismi ei kuitenkaan näyttäytyä ääri-ideologioiden ilmentyminä, vaikka ne ammentaisivatkin samoista kulttuurisista diskursseista. Ideologioiden tarkastelu on tällaisten kulttuuristen diskurssien kannalta tärkeää. Puheen kohteen näkökulmasta on kuitenkin verrattaen vähän merkitystä sillä, millaisia identiteettejä tai ideologisia samastumispintoja rasistista, seksististä tai heteroseksististä puhetta tuottavilla tahoilla mahdollisesti on.

Merkityksellistä on tarkastella, millaisia vaikutuksia puheella mahdollisesti on vähemmistöryhmiin. Seuraavaksi tarkastelen tutkimuksia, joissa on käsitelty millä keinoin ja mihin rasistisella, seksistisellä tai heteroseksistisellä puheella pyritään.

Mary Marx Ferree on tarkastellut sosiaalisten naisliikkeiden tukahduttamiseen käytettyjä kielellisiä keinoja. Ferree esittää kolme toiminnan tapaa, joilla pyritään tukahduttamaan liikkeet: pilkanteko, leimaaminen ja vaijentaaminen. Pilkanteko tapahtuu mikrotasolla ja kohdistuu yksilöihin ja ryhmiin ja tällaisesta esimerkkinä toimii sukupuolen ilmaisun valvonta erilaisten nimittelysanojen avulla. Laajemmin pilkanteko voi kohdistua vallitsevaa kulttuuria haastaviin liikkeisiin. Silloin se toimii keinona heikentää ja purkaa liikkeiden käynnistymistä ja järjestäytymistä. Esimerkkejä ovat feministiseen liikkeeseen ja feministeihin kohdistetut nimitykset ”bra-burners”, jolla viitataan rintaliivien polttamiseen 1960-luvun Yhdysvalloissa tai ”feminazi”, jonka Rush Limbaugh sepitti kuvaamaan feministejä ja on sittemmin vakiintunut myös suomalaiseen kielenkäyttöön. (Ferree 2004, 85-90)

Ferree esittää, että yksilötasolla pilkanteon yksi seuraus on ryhmätasolla kokonaisen ryhmän leimaaminen. Leimaamisella tarkoitetaan sitä, että tiettyä ryhmää halvennetaan ja esitetään huonossa valossa ja pelkkä ryhmään kuuluminen aiheuttaa yksilölle negatiivisia seurauksia.

Leimaaminen johtaa heikentyneeseen ryhmäidentiteettiin. Ferreen mukaan tämä on kulttuurinen strategia, jonka päämääränä on estää kollektiivinen toiminta. Kun ryhmää ja ryhmään kuulumista aktiivisesti tuotetaan negatiivisena, ryhmän jäsenten halua kuulua tai tulla nähdyksi ryhmän jäsenenä heikennetään. Tällä pyritään estämään positiivisen ryhmäidentiteetin muodostuminen ja poliittisen toiminnan mahdollisuuksia kavennetaan. Leimaamista kohdistetaan myös yhteiskunnallista uskottavuutta saaneisiin liikkeisiin, tällöin pyrkimyksenä on rajoittaa liikkeen kasvua tekemällä ryhmään identifioitumisen hintavaksi. Ferreen esimerkkinä on feministien leimaaminen liittämällä heihin stereotyyppistä kuvaa lesboudesta. Tämä, kuten aiempikin luvussa mainittu esimerkki kääntää hetero-oletuksen pääläelleen ja saa voimansa lesbouden pitämisestä heteroseksuaalisuudelle alisteisena suuntautumisena. (Ferree 2004, s. 91-93)

Vaijennus on keino, jolla makrotasolla kansalaisyhteiskunnassa pyritään estämään tiettyjen ryhmien äänen kuuluminen. Yksilöihin ja ryhmiin kohdistuu vaijennusta makrotasollakin, mutta vaijennus voi olla myös sisäänrakennettuna sosiaalisen järjestelmän institutionaalisissa käytännöissä. Tällaisista käytännöistä on esimerkkinä media, kenen ääni kuuluu ja kenet suljetaan ulos. Hiljaisuusien tuottamista yhteiskunnassa voidaan pitää yhtenä vallitsevien valtasuhteiden sivutuotteena. Mutta sitä voidaan käyttää myös ulossulkemisen strategiana, jonka pyrkimyksenä on torjua sosiaaliset liikkeet. (93-95) Tuula Juvosen (2004) analyysi homoseksuaalisuuden näkyvyydestä Helsingin Sanomissa tarjoaa esimerkin tällaisesta hiljaisuuden tuottamisesta mediassa. Vaijennus voi estää lesbo- ja homotoimijoiden valtaistumista ja toiminnan mahdollisuuksia sekä evätä ryhmältä mahdollisuuden omaan historiaan ja kulttuuriin. (Juvonen 2004, 51)

Leimaamisen ja vaijennuksen strategioita löytyi naisiin kohdistuvaa nettivihaa käsittelevästä kirjallisuudesta. Yksittäinen aktiivinen nainen saattoi joutua häirinnän kohteeksi tai naisia halvennettiin ryhmänä. Yksi häirinnän muoto on ”hate mail” eli vihapostin lähettäminen. Sähköinen viestintä on tehnyt postin lähettämisen helpoksi ja vaivattomaksi. Tämä näkyy myös vihapostin lisääntyneessä määrässä. Suomalaisten verkkotoimijoiden, asiantuntijoiden ja toimittajien kokemuksia vihapostista on tutkittu haastatteluiden kautta. (Pöyhtäri, Haara, Raittila 2013). Häirintä kohdistuu erityisesti toimijoihin, jotka käsittelevät rasismia, maahanmuuttoa tai ihmisoikeuksia. Häirintä sisältää nimittelyä (myös ”homottelua”), leimaamista ja uhkailua. Naisiin kohdistuva häirintä on suomalaisessakin kontekstissa seksististä ja luonteeltaan seksuaalista ja väkivaltaista. Tutkimuksessa tuodaan esiin millaisia vaikutuksia verkkovihalla voi naisiin olla. Sen seurauksena

voi olla todellista väkivaltaa, turvattomuutta, vaikenemista ja julkisuuden välttelyä, uranvaihdoksia tai jopa itsemurhia. (Pöyhkäri, Haara, Raittila 2013, 119-121)

Häirinnällä voitaisiinkin nähdä pyrittävän juuri tähän, henkilön toiminnan mahdollisuuksien kaventamiseen, vaientamiseen tai jopa fyysiseen vahingoittamiseen. Osa haastatelluista piti verkossa käytyjä (maahanmuuttoa koskevia) keskusteluita ohjailtuina, koordinoituina ja systemaattisina, jolloin tietty ryhmä aktiivisesti seuraa tiettyjä aiheita ja kohdistaa näihin sitten vastalauseitaan. Eroja uhkailun ja häirinnän kokemuksista oli tutkimuksen mukaan eri ryhmillä, vasemmistopoliitikko ja maahanmuuton parissa työskentelevät toimijat olivat kohdanneet uhkailua ja häirintää ”maahanmuuttokriittisten” tai äärioikeistolaisten toimijoiden taholta, kun taas poliittisen oikeiston ja ”maahanmuuttokriittiset” toimijat eivät olleet kohdanneet vastaavaa häirintää ja uhkailua. (Mt., 129-130) Tutkimuksen perusteella vaikuttaisi siltä, että vihapostia, häirintää ja uhkailua tuottaisivat pääosin maahanmuuttoa ja vähemmistöjä ideologisista syistä vastustavat tahot. Tutkimuksessa esitettiin myös negatiivisen puheen mahdollisia vaikutuksia yleiseen ilmapiiriin. Ilmapiirin muuttumisella jatkuvien toistojen kautta maahanmuutto- tai vähemmistövästaiseksi nähtiin olevan vaikutuksia myös poliittiseen päätöksentekoon. Median roolia tällaisessa toistojen ja hiljaisuuksien tuottamisessa ja asioiden kehystämässä pidettiin tärkeänä. (Mt., 139-141)

Verkkovihaa ja syrjintää käsittelevät tutkimukset antavat viitteitä siitä, millaisia vaikutuksia puheella on vähemmistön edustajiin. Vaikutusten perusteella voidaan esittää arvioita siitä, mihin puheella mahdollisesti voidaan pyrkiä. Euroopan neuvoston nuorille suunnatun verkon vihapuhetta koskevan kansainvälisen kyselyn mukaan 78% vastanneista oli kohdannut vihapuhetta verkossa. Suurin osa kohdatusta verkkovihasta kohdistui vastaajien mukaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin (70%), toiseksi suurin osa kohdistui muslimeihin (60%) ja kolmanneksi suurin maahanmuuttajiin (n. 50%). Kolmasosa vihapuheesta esiintyi uutissivustoilla. Vihapuhe herätti vastaajissa järkytyksen ja ahdistuksen tunteita, mutta myös motivaatiota toimintaan. Miltei 50% vastaajista reagoi vihapuheeseen vastaamalla siihen, kun taas melkein samankokoinen ryhmä päätti jättää puheen huomiotta. Suurimmat ryhmät, jotka kokivat olevan hyökkäyksen kohteena olivat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ja feministit. Vain viisi prosenttia vastaajista oli itse syyllistynyt vihapuheeseen ja silloinkin suurin osa ilmoitti syyksi reagoimisen vihapuheeseen vihapuheella. (Youth Department of the Council of Europe 2012)

Euroopan Unionin perusoikeusviraston (2014) seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille suunnatun verkkokyselyn tarkoituksena oli kartoittaa vihapuhetta ja syrjintää koskevia kysymyksiä EU-

maissa. Tuloksena on laajin ja kattavin aihetta käsittelevä tietokokoelma. Kyselyn perusteella noin puolet kaikista vastaajista on kohdannut syrjintää. Vastaajista joka neljäs on kohdannut väkivaltaa ja transihmisten kohdalla noin joka kolmas. Koulu näyttäytyi kyselyn perusteella erityisen syrjivänä paikkana, valtaosa vastanneista oli joutunut piilottamaan suuntautumisen tai identiteettinsä kouluaihana. Kouluissa vähemmistöihin kohdistuvaa vihamielistä puhetta tai käytöstä oli kohdannut yli 80% vastanneista, kaikissa EU:n maissa. Nuoret vastaajat kokevat vanhempia vastaajia enemmän suvaitsemattomuutta ja syrjintää. Kyselyn perusteella koettu syrjintä vaikuttaa vastaajien käyttäytymiseen. Osa joutuu elämään kaapissa, osa ei voi pitää kumppaniaan kädestä julkisella paikalla, puolet vastaajista välttelee julkisia paikkoja (esimerkiksi joukkoliikenne, kadut, julkiset rakennukset), joissa he voivat joutua väkivallan uhriksi. Tällaiset välttelyn strategiat kaventavat vähemmistöihin kuuluvien ihmisten mahdollisuuksia itsemäärittelyyn, itseilmaisuuksiin ja tunteiden ilmaisuun ihmissuhteissa. Ne myös hyvin konkreettisesti kaventavat ihmisten elintilaa ja mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja toimijuuteen.

Tutkimus antaa viitteitä vähemmistöihin kohdistuvan syrjinnän ja negatiivisen kielenkäytön välisestä yhteydestä. Maissa, jossa poliitikkojen loukkaava kielenkäyttö on yleistä, on raportoitu myös enemmän syrjintää. (European Union Agency for Fundamental Rights 2014, 102)

On vaikea nähdä, että järjestäytyneeseen toimintaan vähemmistöjen olojen parantamiseksi voitaisiin osallistua, jos syrjinnän ja väkivallan pelko estää ihmisiä jopa liikkumasta julkisilla paikoilla. Osa valtaväestöstä ei todennäköisesti ole tietoinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvan syrjinnän ja väkivallan laajuudesta. Tietämättömyyttä voidaan osaltaan selittää asiallisen tiedon puutteella. On kuitenkin todettava, että asiallista tietoa on olemassa, mutta sen käyttäminen opetuksessa, valistuksessa tai viestinnässä ei tutkimustulosten valossa ole riittävää.

Aiemmista tutkimuksista käy ilmi, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvat negatiiviset diskurssit ovat olleet samankaltaisia aiempina vuosikymmeninä. Samankaltaista negatiivista puhetta on havaittavissa myös muissa kulttuureissa. Hegemoninen maskuliinisuus, valkoisuuden ensisijaistaminen ja heteronormatiivisuus ovat ideologisia rakenteita, joiden diskurssit limittyvät ja tukevat toisiaan. Näissä diskursseissa ”toisia”, eli naisia, ei-valkoisia, ei-heteroseksuaalisia, vastustetaan erilaisia puheen keinoin. Vastustamisen strategiat ja keinot ovat samankaltaisia monenlaisissa syrjivissä puheissa. Vaijennamalla, pilkkaamalla ja leimaamalla pyritään vaikuttamaan yksilöiden ja ryhmien toiminnan mahdollisuuksiin. Negatiivisten puheiden vaikutuksista antavat viitteitä syrjintää kartoittavat tutkimukset. Tutkimusten perusteella vihapuheen yleisyys ja käytännön syrjintäkokemusten yleisyys ovat suhteessa toisiinsa.

3. Aineisto ja tutkimusmenetelmät

3.1 Aineistona uutissivustojen keskustelut

Käytän tutkielmani aineistona internetin uutissivustoilla käytyjä keskusteluita. Valitsin nettikeskustelut siksi, että ne ovat niin näkyvä osa virtuaalista arkipäivää. Valtaosa suomalaisista liikkuu netin uutissivustoilla päivittäin ja uutisten kommenttiosiot ovat monelle tuttu osa verkon todellisuutta. Uutissivustojen kommentit ovat myös paikka, jossa jokainen kansalainen voi ottaa osaa yleiseen keskusteluun. Jokainen voi julkaista mielipiteitään myös omissa blogeissaan, mutta ne eivät tavoita niin suurta lukijakuntaa, kuin suositut uutissivustot. Luotetut ja vakiintuneet sivustot ovat arvovaltaisempia kuin esimerkiksi verkon avoimet keskustelupalstat, joiden taso voi olla hyvin vaihtelevaa. Arvovaltaisemmat sivustot lainaavat kommentteilleen osan arvoaltaansa, osittain siksi, että ne moderoivat kommentteja etukäteen ja päättävät mitkä kommentit julkaistaan.

Aineiston valintaa on määrittänyt sen tavoittavuus, saavutettavuus, suosio ja julkaisualustan arvovaltaisuus. Verkossa olisi paljon luettua ja suosittua sisältöä vaikkapa suomi24 – keskustelusivustolla, mutta sillä ei ole samanlaista tiedonvälityksellistä uskottavuutta kuin vakiintuneilla uutissivustoilla. Eduskunnan verkkosivuilla taas olisi paljon arvovaltaista ja saavutettavaa sisältöä aineistoksi, mutta se ei ole samalla tavoin suosittu ja luettu kuin suositut uutissivustot. Uutissivustot ovat verkossa tilana kuin työpaikan kahvihuoneet tai kulmakuppilat, niissä liikutaan, kuunnellaan, keskustellaan ja otetaan kantaa arjen ilmiöihin.

Uutissivustoista olen valinnut aineistoksi Helsingin Sanomien verkkolehden, sekä Ylen uutisten verkkojulkaisun. Molemmat ovat helposti saavutettavia, suosittuja ja laajasti luettuja sivustoja. Molemmat ovat myös arvovaltaisia julkaisuja, joilla on tiedonvälityksellistä uskottavuutta. Sekä HS.fi että Yle.fi moderoivat keskusteluita etukäteen. Sivustoille lähetetyt viestit luetaan ja tarkistetaan etukäteen ja moderaattorit päättävät, mitkä kommentit julkaistaan sivustolla. Molemmilla sivustoilla on moderointiohjeet ja seulan läpäisseet kommentit voidaan käsittää vastaavan sivustojen ohjeistusta. HS.fi pyrkii moderointiohjeissaan kokoamaan uutisiin monipuolisia ja laadukkaita kommentteja ja ohjeissa on kattava lista ei-toivotuista puheteoista. Näitä ovat esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää kohtaan, uskonnollinen väkivalta, uhkailu, toisten kirjoittajien nimittely ja solvaaminen sekä henkilöön kohdistuvat epäolennaisuudet. Viimeksi

mainitusta ohjeet antavat kattavan listan, millaiset epäolennaisuudet eivät ole lehden linjan mukaisia. *Etninen alkuperä, kansallisuus, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, uskonnollinen tai muu vakaumus, terveydentila, kotiolot yms. ovat henkilökohtaisia ominaisuuksia, joita saa arvostella vain, jos ne ovat olennaisia asiayhteyden kannalta, tai jos tällainen henkilökohtainen ominaisuus muuten on uutisessa keskeinen. Silloinkin kun tällaisten ominaisuuksien kommentointi on muutoin asiaankuuluvaa, ei sävy saa olla halventava.* (HS.fi)

Yle.fi lupaa omissa nettikeskustelun säännöissään pitää keskustelun laadun sellaisena, että kaikkien on mielekästä osallistua keskusteluun. Moderoinnilla pyritään takaamaan moniääninen, hyvin perusteltu ja laadukas keskustelu. Kiellettyä on ohjeiden mukaan laittomat puheteot, rasistiset, herjaavat tai rikokseen yllyttävät kommentit, sekä kunnian- ja yksityisyydenloukkaukset. Laittomilla tai rikollisilla puheteoilla voidaan viitata kiihottamiseen kansanryhmää kohtaan, mutta myös muihin rikoksen tuntomerkit täyttäviin puhetekoihin. Molempien sivustojen moderointiohjeet ovat selkeästi kirjoitettuja ja helposti löydettävissä sivustoilta.

Helsingin Sanomien ja Ylen internetsivuilla on lukijoiden mahdollista kommentoida tiettyjä uutisia tai toimituksellisia julkaisuja. Helsingin Sanomien sivuilla kommentointi on mahdollista kaikissa uutisissa, Yle taas avaa vain jotkut uutiset tai aiheet keskustelulle tai pyytää niistä lukijoiden kommentteja. Aineiston muodostavat viisi seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuolen moninaisuutta käsittelevän uutisen kommenttiketjua, sekä yhden henkilökuvan ja yhden kolumnin kommenttiketju. Helsingin Sanomien verkkolehden sivuilta kerätty aineisto käsittää neljän uutisen, yhden kolumnin ja yhden henkilökuvan kommenttiketjut.

Uutiset käsittelevät suomalaisen huippu-urheilijan ulostuloa (*Suomalainen olympiauimari kertoi Ylen suorassa lähetyksessä homoudestaan* HS.fi Urheilu 2.2.2014, 52 kommenttia), avioliittolain äänestystä eduskunnassa (*Eduskunta äänestää perjantaina uudestaan avioliittolain muutoksesta* HS.fi Poliitikka 10.12.2014, 53), homofobiaa käsittelevää tutkimusta (*Tutkimus: Homofobia saattaa olla pelkoa omista homotaipumuksista* HS.fi Ulkomaat 11.4.2012, 87) ja vihreiden nuorten tiedotetta kolmannen sukupuolen tunnustamiseksi (*Vihreät nuoret ajaa seuraavaksi kolmannen sukupuolen tunnustamista* HS.fi Poliitikka 30.11.2014, 51). Henkilökuvassa esitellään kulttuurialan tekijä (*Juuso Kekkosen tyttöystävästä tuli poikaystävä* HS.fi Elämä 29.8.2013, 52) ja kolumnissa kerrotaan naisparin arjesta (*Onko homous muoti-ilmio?* HS.fi Elämä 14.8.2014, 74).

Ylen verkkosivuilta kerätty aineisto on uutisen kommenttiketju, uutinen käsittelee Helsingin Pride-kulkueeseen kohdistunutta kaasuiskua (*Pride-iskut herättivät seksuaalivähemmistöjen puolustajiksi*

Yle.fi Kotimaa 17.8.2010, 59). Aineiston vanhin kommenttiketju on vuodelta 2010 ja uusimmat 2014.

Valitsin uutisia ja toimituksellisia kirjoituksia, jotka käsittelevät näkyvää seksuaalisen suuntautumisen moninaisuutta, esimerkiksi avointa homoseksuaalisuutta ja näkyvää sukupuolen moninaisuutta, esimerkiksi transsukupuolisuutta käsitteleviä tekstejä. Valitsin kommenttiketjuja, joissa on analyysin kannalta mielekäs määrä kommentteja ja valitsemisani on vähintään 50 kommenttia kussakin. Kaiken kaikkiaan analysoitavia kommentteja aineistoon kertyi 428 kappaletta.

Valtaosa, eli runsas puolet aineistoni kommentteista sisälsi puhetta, jossa vähemmistöihin suhtautuminen oli asiallista, neutraalia tai positiivista. Vähän runsas kymmenesosa aineistosta jäi analyysin ulkopuolelle, koska kommentit olivat epäselviä, eivät liittyneet aiheeseen tai ohjasivat keskustelua sivuraiteille. Varsinaisen aineiston muodostivat jäljelle jääneet kommentit, joissa suhtautuminen vähemmistöihin on negatiivista. Tämä aineisto muodosti kokonaisaineistosta runsaan kolmasosan. (Ks. Taulukko 1, 18-19)

Taulukko 1. Tutkimusaineiston kuvaus

Aineistolaji	Aineisto	Positiiviset tai neutraalit kommentit	Negatiiviset kommentit	Epäselvät kommentit	Kommentit yhteensä
Uutiset HS.fi	Suomalainen olympiauimari kertoi Ylen suorassa lähetyksessä homoudestaan (2.2.2014)	28	22	2	52
	Eduskunta äänestää perjantaina uudestaan avioliittolain muutoksesta (10.12.2014)	32	18	3	53
	Tutkimus: Homofobia	42	32	13	87

	saattaa olla pelkoa omista homotaipumuksista (11.4.2012)				
	Vihreät nuoret ajaa seuraavaksi kolmannen sukupuolen tunnustamista (30.11.2014)	20	27	4	51
Uutiset Yle.fi	Pride-iskut herättivät seksuaalivähemmistöjen puolustajiksi (17.8.2010)	32	20	7	59
Henkilökuva HS.fi	Juuso Kekkonen tyttöystävästä tuli poikaystävä (29.8.2013)	23	22	7	52
Kolumni HS.fi	Onko homous muoti-ilmiö? (14.8.2014)	44	16	14	74
Yhteensä		221	157	50	428

Aineiston käsittelyn alkuvaiheessa kävin läpi kommentit ja jaoin ne kahteen eri kategoriaan sen perusteella, suhtauduttiinko niissä positiivisesti/neutraalisti vai negatiivisesti seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajiin. Positiiviset/neutraalit kommentit jätin analyysin ulkopuolelle ja negatiiviset kommentit sisällytin analyysiin. Kommenteista, joissa kanta jäi epäselväksi tai muutoin liian monitulkintaiseksi, jätin analyysin ulkopuolelle.

Eniten negatiivista kommentointia löytyi Vihreiden nuorten esitystä koskevan uutisen yhteydestä, jossa negatiivisten kommenttien määrä oli suurempi kuin positiivisten ja neutraalien kommenttien.

Myös teatterialan toimijaa käsittelevän henkilökuvan yhteydessä julkaistuista kommentteista suuri osa oli negatiivisia. Näiden kahden lehtijutun yhteydessä julkaistiin eniten negatiivisia kommentteja. Molemmat edustivat aineistossa sukupuolivähemmistöjä koskevaa uutisointia. Sukupuolivähemmistöihin suhtautuminen on edelleen negatiivisempaa kuin seksuaalivähemmistöihin ja aineiston voisi nähdä heijastelevan tätä asenneilmapiiriä. Eniten positiivisia tai neutraaleja kommentteja esiintyi kolumnin ja avioliittolain äänestämistä koskevan uutisen yhteydessä. Kolumnin humoristinen ja avoin ote on saattanut vaikuttaa positiivisten kommenttien määrään. Avioliittolakia koskevan uutisen yhteydessä julkaistujen positiivisten kommenttien määrä voi kertoa asenteiden muuttumisesta, mutta myös lainsäädännön merkityksestä asenteiden muokkaajana.

Aineisto ei kuitenkaan koostu suoraan lukijoiden kirjoittamista kommentteista, kaikki kommentit ovat lehden moderointilinjan mukaisia ja julkaistavaksi valittuja. Näin ollen ei ole mahdollista tietää, millaisia kommentteja on jätetty julkaisematta. Negatiivisten ja positiivisten kommenttien määrien perusteella voidaan esittää päätelmiä moderointilinjauksista ja linjaukset itsessään heijastelevat yhteiskunnan asenteita. Aineiston määrällisen arvioinnin ei voida kuitenkaan suoranaisesti nähdä kuvastavan yhteiskunnan asenneilmapiiriä, ehkä pikemminkin tarjoavan siihen yhden näkökulman.

3.2 Diskurssianalyttinen lähestymistapa

Analysoin aineistossa tekstejä, joissa suhtaudutaan negatiivisesti seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuteen. Negatiiviset puheet eivät synny tyhjiössä, eivätkä ne esiinny kontekstittomassa avaruudessa. On tärkeää tarkastella puhetta, puheen käytäntöjä ja sen yhteiskunnallisia konteksteja. Valta on läsnä kaikissa näissä puheen tasoissa. Valitsin aineiston analyysimenetelmäksi kriittisen diskurssianalyysin, koska se antaa työvälineitä puheen ja vallan suhteiden yhteiskunnalliseen tarkasteluun. Käsitelen puhetta myös tekoina, kielellisinä rakenteina ja käytäntöinä, jotka tuottavat sitä todellisuutta, jossa elämme. Kriittisen diskurssianalyysin avulla voin sitoa diskurssien teoreettisen kehyksen konkreettisiin esimerkkeihin aineistosta. Kriittisessä diskurssianalyysissä yhdistyvät tekstianalyysi, diskurssikäytäntöjen analyysi ja sosiokulttuurisen kontekstin analyysi. Näin se liikkuu puheen eri tasoilla, sitoen yksittäisen tekstin analyysin laajempiin yhteiskunnallisiin konteksteihin. (Fairclough 1989, 78-79) Kriittinen

diskurssianalyysi soveltuu hyvin kielenkäytön ja yhteiskunnallisen eriarvoisuuden suhteen tarkasteluun. (Fairclough 1989, 1)

Norman Fairclough erittelee diskurssin kolmeen osaan, tekstien (sisältäen myös puhutun), sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kontekstin muodostamaksi kokonaisuudeksi. Tekstit ovat tuottamisen prosessin tulos, ne toimivat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja toimivat lähteenä tulkinnan prosessille. Nämä kaksi prosessia toimivat yhteiskunnallisessa kontekstissa, joka määrittää tuottamisen ja tulkinnan ehdot. Diskurssin käsite sisältää näin ollen tuottamiselle ja tulkinnalle sosiaaliset ehdot, jotka ovat suhteessa kolmeen sosiaalisen järjestäytymisen tasoon. Fairclough'n mukaan niitä ovat diskurssin sosiaalisen tilanteen taso, jota tutkielmassani edustavat verkkokeskustelun kommentit. Uutissivusto, joka on julkaissut kommentin edustaa sosiaalisen instituution taso. Laajempi yhteiskunnallinen taso tutkielmassa on se yhteiskunta, jossa uutissivustoa tuotetaan, julkaistaan ja luetaan.

Tutkittaessa kieltä ja tekstejä on analysoitava tekstien, tuottamisen ja tulkinnan prosesseja, sekä niiden sosiaalisia ehtoja. Huomioon on otettava vielä tekstin välitön konteksti, mutta myös institutionaaliset ja sosiaaliset rakenteet tekstin taustalla. Kriittinen diskurssianalyysi pyrkii kuvaamaan, tulkitsemaan sekä selittämään diskursseja. (Fairclough, 1989 24-26) Diskurssien näkeminen laajasti osana tiedon ja tiedon koostamisen kenttää asettaa myös analyysin osaksi tiedon koostamista ja tuottamista (Fairclough 1997, 77).

Institutionaaliset käytännöt Fairclough'n mukaan sisältävät usein joukon oletuksia, jotka suorasti tai epäsuorasti oikeuttavat olemassa olevia valtasuhteita. Oletukset vaikuttavat ”maalaisjärjeltä” ja yleispäteviltä ja ovat luonnollistuneet niin, että niitä hyödynnetään sen suuremmin asiaa miettimättä. Ne ovat kuitenkin usein vallitsevan ryhmän luomia. Tässä Fairclough'n mukaan merkittävänä tekijänä on ideologia. Mikäli tällaiset institutionaaliset käytännöt toimivat vahvistaen ja ylläpitäen eriarvoisia valtasuhteita, ne toimivat ideologisesti. (Fairclough 1989, 33) Ideologian voidaan nähdä olevan sitä vaikuttavampi, mitä näkymättömämpi se on. Silloin se ei näyttäydy voimakkaana julistamisena tai pakkosyöttönä, vaan toimii hienovaraisemmin, ammentaen jo olemassa olevista ideologisista taustaolettamuksista. (Fairclough 1989, 85) Esimerkiksi heteronormatiivisuuden ideologinen tehokkuus perustuu juuri sen näennäiseen näkymättömyyteen. Se ei tule sanotuksi ääneen, vaan on olemassa implisiittisesti oletusten ja hiljaisuuksien avulla. Tai se ei näyttäydy ideologisena vaan on naamioitunut ”maalaisjärjeksi”. Kun ”maalaisjärjeä”

analysoidaan tarkemmin, voidaan kuitenkin jäljittää sen ideologisia lähtökohtia ja mahdollisia kytkeytymisiä valtaan.

Diskurssin, vallan ja ideologian suhdetta käsittelee myös Stuart Hall. Hall käyttää foucaultaista diskurssin käsitettä syrjimiskäytännöistä ja puhuu rasismien diskursseista tai rasistisista diskursseista. Hallin mukaan diskurssi on erityisen joustava käsite kuvaamaan ideologista syrjimiskäytäntöä, koska se ei erottele toisistaan ideologiaa ja käytäntöä, vaan ne ovat toisiinsa kietoutuneita käsitteessä. Rasismien diskurssin käsite voidaan ulottaa koskemaan myös seksismiä, kuten Hall artikkelissaan tekee. *Myös seksismissä näennäisen luonnolliset ominaisuudet toimivat merkkijärjestelmänä, jonka avulla tiettyä joukkoa ihmisistä sorretaan. Niin rasismi kuin seksismi ovat luonnonmukaisena esittämisen tapoja.* (Hall 1992, 297)

Heteroseksismi toimii samankaltaisen mekanismin avulla, luomalla luonnollistettuja merkkijärjestelmiä ei-heteroseksuaalisista yksilöistä ja käyttämällä näitä järjestelmiä tietyn ihmisryhmän epätasa-arvoiseen kohteluun. Hallin käsite kuvaa oivallisesti puheen, luonnollistettujen merkitysjärjestelmien ja syrjivien käytäntöjen yhteenkietoutumista. Jotta voitaisiin nähdä näiden mekanismien yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja niiden mahdollinen sortovoima, on otettava huomioon ne valtasuhteet, joissa puhetta, merkityksiä ja käytäntöjä tuotetaan. Hallin mukaan rasistisissa diskursseissa eroja tuotetaan nimenomaan ruumiillisten tuntomerkkien perusteella, samoin kuin seksistisissä diskursseissa. Tässä suhteessa heteroseksistisen diskurssin täytyy toisinaan käyttää hieman erilaista erojen tuottamisen tapaa. Koska erot eivät ole samalla tavoin ”nähtävissä”, niitä voidaan pyrkiä häivyttämään näkymättömiin esimerkiksi kieltämällä homoseksuaalisuuden olemassaolo tai leimaamalla homoseksuaalisuus esimerkiksi sairaudeksi.

Hall käyttää käsitettä rasistiset käytännöt kuvaamaan tilannetta, jossa tällaisten tuotettujen erojen perusteella luodaan syrjiviä sosiaalisia, poliittisia ja taloudellisia käytäntöjä. Nämä käytännöt estävät tiettyjä ihmisryhmiä nauttimasta samoista materiaalisista tai symbolisista resursseista kuin muut yhteiskunnan jäsenet. Esimerkkinä heteroseksistisistä käytännöistä voitaisiin nähdä vaikkapa lainsäädäntö, jossa homoseksuaalisuus on kriminalisoitu. Tämä käytäntö hyvin konkreettisella tavalla estää tietyn ihmisryhmän pääsyn yhteiskunnan materiaaliin resursseihin. Symbolisia resursseja voisi kuvata yhteiskunnassa arvossa pidetyt, ritualisoidut kulttuuriset käytännöt, kuten vaikkapa avioliitto. Hallin rasististen ja seksististen diskurssien yhteneväisyyksien esille tuominen

ideologisena syrjimiskäytäntönä antaa välineitä tarkastella niitä ideologisia lähtökohtia, josta diskursseja tuotetaan.

Tutkimuskysymysteni kannalta keskeistä Fairclough'n ja Hallin lähestymistavoissa on diskurssien käsittäminen osana laajempaa yhteiskunnallista kontekstia. Negatiivisen puheen tunnistaminen tekstianalyysin tasolla kytkeytyy laajempiin kulttuuristen merkityksentuottamisen tapoihin. Aineiston alkujaottelun jälkeen tarkastelin millaisin perusteluin kommenteissa vastustetaan moninaisuuden näkyvyyttä tai vähemmistöryhmien edustajia. Perustelut jaoin ryhmiin sen mukaan, millaisia samankaltaisuuksia perusteluissa esiintyi. Pelkkä perusteluiden analysointi ei kuitenkaan ole riittävä analyysin työkalu vastaamaan tutkimuskysymyksiini.

Koska olen tutkielmassa kiinnostunut erilaisista puheen keinoista, keskityin analyysissä jaottelemaan millaisin puheen keinoin moninaisuuden näkyvyyttä ja vähemmistöryhmien edustajia vastustetaan. Pyrin lukemaan aineistoa käyttäen apuvälineenä Fairclough'n ja Hallin diskursiivista luentaa. Tässä keskeistä on yhteiskunnallisen eriarvoisuuden näkeminen osana diskurssien laajempaa kontekstia.

Analyysiä tehdessäni kysyin toistuvasti, mitä kommenteilla pyritään kommunikoimaan ja millainen vaikutus kommenteilla voisi olla. Analyysin keskiössä eivät näin ollen ole kommenttien perustelut tai millaista kuvaa niissä välitetään, vaan kiinnostukseni kohteena on mihin näillä perusteluilla pyritään. Tällaisessa analyysissä puheen kohteen näkökulman on oltava jatkuvasti läsnä. On otettava huomioon, millaisia mahdollisia vaikutuksia puheella on sen kohteeseen.

Analyysiin valitut sitaatit toimivat esimerkkeinä erilaisista negatiivisen puheen muodoista ja sen strategioista ja keinoista. Olen valinnut mukaan sitaatteja usein toistuvista perusteluista tai keinoista. Sitaattien valintaan on vaikuttanut myös tekstien selkeys ja luettavuus.

4. Hiljaisuuksien tuottamista ja viholliskuvien rakentamista

Tässä luvussa analysoin erilaisia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vastustamisen strategioita, joita internetin keskusteluissa käytetään. Vähemmistöihin kohdistuvan negatiivisen puheen strategiat vaihtelevat hiljaisuuden tuottamisesta tai tuotetusta näkymättömyydestä, toiseuttamisen kautta luotujen viholliskuvien rakentamiseen. Ensimmäisessä alaluvussa käsittelen heteronormatiivisuutta ja sen vahvistamista ja ylläpitämistä aineistossa. Tarkastelen millaisin

puheen keinoin heteronormia vahvistetaan, millä sitä perustellaan ja tuotetaan. Toinen alaluku käsittelee vaijantamisen strategiaa. Siinä tarkastelen erilaisia keinoja, joilla seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkyvyys pyritään estämään tai vaijantamaan yhteiskunnassa. Kolmannessa alaluvussa tarkastelen toiseuttamisen strategiaa ja sen keinoja. Toiseuttaminen voidaan nähdä viholliskuvan rakentamisen prosessina, jossa ”toiseksi” tuotettujen yksilöiden tai ryhmien eriarvoinen asema tai kohtelu voidaan nähdä hyväksyttävänä ja oikeutettuna. Luvun lopuksi käsittelen millaista median ja vähemmistöjen suhteeseen liittyvää negatiivista puhetta aineistossa esiintyi.

4.1 Negatiivisen puheen strategiat

4.1.1 Heteronormin vahvistaminen

Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen monimuotoisuus haastaa heteronormatiivisen mallin kahdesta vastakkaisesta sukupuolesta ja näiden välisestä seksuaalisesta halusta. Se haastaa vastakohtille perustuvan kahden sukupuolen mallin, jossa biologiset naiset ovat feminiinisiä ja biologiset miehet maskuliinisiä. Se haastaa perinteisenä pidetyn ydinperhemallin, joka koostuu naispuolisesta äidistä ja miespuolisesta isästä, jotka lisääntymiskykynsä avulla ovat saaneet biologista jälkikasvua. Se haastaa perinteistä sukupuolirooliajattelua, jossa ihmisille sukupuolensa mukaan määräytyy tiettyjä rooliodotuksia. Se haastaa hetero-oletuksen, joka perustuu ennakkooletukseen, että jokainen ihminen on heteroseksuaalinen. Se haastaa vallitsevia käsityksiä ja normeja sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. Se haastaa kuvaa, jota välittää kasvatus, koulutus ja media. Se haastaa ajattelemaan sukupuolta ja seksuaalisuutta kriittisesti ja ennakkoluulottomasti. Ja kaiken tämän seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus tekee olemalla olemassa ja näkyvissä.

Keskustelut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä ovat keskustelua tilasta, kuka saa näkyä yhteisessä tilassa, kuka saa oikeuksia ja kuka saa päättää. Keskusteluissa sukupuolta ja seksuaalisuutta määritetään yhä uudelleen ja uudelleen. Heteronormatiivisia ajatusmalleja toistetaan teksteissä ahkerasti, toistamisella viestiä vahvistetaan ja heteronormia ylläpidetään. Heteronormatiivisella puheella pyritään tuottamaan kuvaa heteronormatiivisesta yhteiskunnasta, jossa on olemassa vain cis-sukupuolisia heteroseksuaaleja. Se joko sulkee moninaisuuden heteronormatiivisen yhteiskunnan ulkopuolelle tai kieltää sen olemassaolon tyystin.

Heteronormatiivisen puheen voidaankin sanoa vastustavan moninaisuuden näkyvyyttä ja sen tarkoitus on säilyttää yhteiskunnan status quo.

Keinoja, joilla heteronormatiivisuutta vahvistetaan keskusteluiden kommenteissa ovat normien häivyttäminen, normien toistaminen, luonnollistaminen, vetoaminen perinteisiin, vetoaminen biologiaan, faktojen valikoitu käyttäminen sekä hegemonisen aseman omaksuminen.

Normien näkymättömyys

Normit opitaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa, ne eivät useinkaan ole näkyviä, kirjoitettuja ohjeita, joita pyydetään noudattamaan, ne ovat usein arjessa pieniä katseita, lausahduksia, naurua tai ivaa. Koulussa lasta saatetaan ohjata perinteiseen sukupuolirooliin, jos yksilö näyttää poikkeavan siitä. Päiväkodissa samaa sukupuolta olevia lapsia kielletään tanssimasta keskenään ja ohjataan tanssimaan normin mukaisesti (Lappalainen, 2004, 139). Perhe, ystävät ja ikätoverit saattavat kommentoida, sulkea ulos tai kiusata, normista poikkeavalle lapselle ja nuorelle tulee normien näkyvyys hyvin selväksi kasvuprosessin aikana. Normeista ei kuitenkaan puhuta, niitä ei identifioida ja osittain niiden voima perustuukin niiden näennäiseen näkymättömyyteen.

Kommenteissa heteroseksuaalisuuden normia pyrittiin vahvistamaan mm. pyrkimällä kieltämään heteroseksuaali –termin käyttö. Tällainen puhe pyrkii poistamaan normatiivista seksuaalisuutta kuvaavan termin. Samalla se poistaisi mahdollisuuden kuvata ilmiötä, johon sanalla viitataan. Heteroseksuaalisuuden analyttinen ja kriittinen tarkastelu muuttuisi mahdottomaksi, jos sille ei olisi olemassa sanaa. Homoseksuaalisuutta on tutkittu poikkeamana normista, mutta heteroseksuaalisuus on saanut olla verrattain rauhassa. Tällainen eriarvoinen tilanne tuottaa heteroseksuaalisuudesta kuvaa luonnollisena seksuaalisuutena ja muista poikkeavina. Tätä kuvaa tuotetaan aktiivisesti edelleen kasvatuksessa ja koulutuksessa, jossa esimerkiksi oppikirjamateriaaleissa pohditaan homoseksuaalisuuden mahdollisia syitä, mutta heteroseksuaalisuus rakentuu annettuna ja luonnollisena. (Lehtonen 2003, 52-53)

Eiväthän heteroita marssi kaduilla julistamassa suhteitaan. Ja eivätkö homot ja lesbot halua olla tasa-arvoisia, niin miksi heidän täytyy korostetusti tuoda esille suuntautumistaan. Eihän ole tasa-arvoisuutta tuoda yhtä ryhmää voimakkaasti esille.

(Stadin mummo, HS)

Tällaisessa puheessa tuotetaan kuvaa täysin näkymättömästä heteroseksuaalisuudesta. Todellisuudessa heteroseksuaalisuutta vahvistetaan erilaisin yhteiskunnallisten rituaalien ja instituutioiden kautta, mutta myös arjen tavoissa ja käytännöissä. Vuonna 2013 järjestetty ensimmäinen Hetero Pride –tapahtuma Helsingissä toi näkyviin heteroseksuaalisuutta samalla tavoin kuin Pride –tapahtumat tuovat seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuutta. Tällainen nimeämisen kautta näkyväksi tekeminen on kuitenkin vähäisempää kuin näkymättömäksi jäävä normien vahvistaminen. Heteroseksuaalisen avioliiton riitit esimerkiksi ovat osa näkymättömien normien vahvistamista. Sukupuolineutraalin avioliittolain tulo keskusteluun Tahdon 2013 kansalaisaloitteen myötä on kuitenkin tuonut paineita heteroseksuaalisuuden nimeämiselle. Tässä tuleekin esiin aineistossa esiintynyt ristiriita, samalla kun kommenteissa väitetään, ettei heteroseksuaalisuutta korosteta tai tuoda esille, halutaan nimetä oma heteroseksuaalinen avioliitto naisen ja miehen väliseksi. Kommenteissa toistuu huoli siitä, että mikäli avioliitto avataan samaa sukupuolta oleville pareille, kukaan ei enää tiedä ketkä ovat heteroseksuaalisessa avioliitossa.

"Miten nämä liitot uhkaavat miehen ja naisen välistä avioliittoa?"

Esimerkiksi sillä tavalla, että ne romuttavat vuosisataisen perinteen jossa avioliitto on naisen ja miehen välillä solmittava liitto. Jatkossa avioliitossa oleva joutuu sitten selvyuden vuoksi toteamaan: olen naimisissa naisen/miehen kanssa, koska muuten asia jää epäselväksi.

(Sinbad, HS)

Heteroseksuaalisen avioliiton nimeämisen tarve, ettei se sekoittuisi homoseksuaaliseen avioliittoon, on ristiriidassa aineistossa esitettyjen kommenttien kanssa, etteivät heteroseksuaaliset ihmiset tuo omaa suuntautumistaan esille. Sukupuolineutraali avioliitto on murtuma heteronormissa ja näyttää aiheuttavan tarvetta nimeämällä vahvistaa normia. Tällaista nimeämistä ei kuitenkaan nähdä samalla tavalla korostamisena, toittamisena ja esille tuomisena kuin homoseksuaalisuuden nimeämistä. Kun kommenteissa halutaan nimetä oma liitto heteroseksuaaliseksi, halutaan välttää tuleamista luetuksi homoseksuaalina tai muuten ei-heteroseksuaalisena. Tämä esitetään uhkana, kuten yllä olevassa kommentissa. Kommenteissa ei kuitenkaan reflektoida, että tällainen on ei-heteroseksuaalisen henkilön asema heteronormatiiviseen hetero-olettamukseen perustuvassa yhteiskunnassa. Puolison sukupuolittaminen esitetään uhkana ja haasteena, kun se ei-

heteroseksuaalisille ihmisille on arkipäiväistä todellisuutta. Tällainen suuntautumisten yhteiskunnallisen epäsuhtaisuuden tiedostaminen ei tule ilmi kommentteissa.

Biologiaa ja perinteitä

Meitä on kahdenlaisia ihmisiä, miehiä ja naisia. Olemme erilaisia sekä fyysisesti että henkisesti-se on faktaa. Pehe elämään kuuluu vanhemmat ja ihanne vanhemmat ovat tietekin henkisesti terveitä ja vastuuntuntoisia ihmisiä. Silti ,tytön varhaislapsuus ,äiti on pääasiassa lähin ja pikkuhiljaa isän rooli vahvistuu ja pönkittää tyttöä aikuisen naisen osaan.

Mielestäni keskusteluissa on unohtunut äidin ja isän -osat , ihan ne perusasiat jotka meissä ovat. Miehet ovat erilaisia , niinkuin pitääkin. Arvostan naisena miehiä, nautin siitä että he ovat erilaisia kuin me naiset, aviomiehenä, isänä, työtoverina ,kaverina.

Samaa sukupuolta olevat ihmiset voivat vapaasti olla yhdessä mutta lapset jäävät kyllä paitsi paljosta -toinn nainen ei voi korvata isää-eikä mies äitiä.....

(ISÄT JA ÄIDIT, HS)

Yllä olevassa kommentissa esitetään heteronormatiivinen kuva sukupuolista ja perhemallista. Sukupuolia esitetään olevan vain kaksi, tällä suljetaan sukupuolen moninaisuus kokonaan ulkopuolelle. Kommentin välittämässä kuvassa todellisuudesta esimerkiksi trans- tai intersukupuolisia ihmisiä ei ole lainkaan olemassa. Kommentissa valittu me-muoto olettaa lukijoidenkin olevan sukupuoleltaan cis-sukupuolisia. Kahden sukupuolen esitetään olevan toisistaan erineväisiä ja tämä esitetään faktatietona.

Kommenttiin on valikoitu ne faktat, jotka tukevat välitettävää viestiä.

Perinteisen perhemallin kuvaan kuuluu tekstissä vanhemmat, mies isänä ja nainen äitinä, sekä lapset. Perinteistä ydinperhemallin pitämistä parhaimpana perhemallina toistetaan keinona vastustaa erityisesti samaa sukupuolta olevien pariin perheenmuodostusta. Tässä keinona käytetään myös faktojen valikoitua esittämistä, ydinperhemallin ohella Suomessa viidesosan muodostavat yhden vanhemman perheet (Tilastokeskus). Näitä ei kuitenkaan

vastusteta samassa määrin ja samoin keinoin kuin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuutta.

Kommentin perhemallissa äidin ja isän roolit ovat erilaiset ja niiden esitetään olevan ”perusasiat jotka meissä ovat”. Jälleen me-muodolla tuodaan esiin oletuksia lukijoiden samankaltaisuudesta, mutta lainaus sisältää myös ajatuksen sukupuoliroolien essentialistisesta luonteesta. Tällaisessa ajattelussa sukupuoliroolit eivät rakennu oppimalla ja vuorovaikutuksessa yhteiskunnan normien ja odotusten kanssa, vaan ovat jokaisessa ihmisessä sisäsyntyisiä. Essentialistisella ajatuksella voidaan pyrkiä luonnollistamaan vallalla olevia normeja, jolloin ne eivät näyttäydy ihmisten toiminnan ja valintojen seurauksena, vaan ”luonnollisena” asiantilana. Normatiivista sukupuolta rakennetaan tekstissä toiston kautta, miesten ja naisten keskinäistä erilaisuutta toistetaan tekstissä kolme kertaa, mutta väitettä ei tueta minkäänlaisin perusteluin.

Niin, mutta koko yhteiskunnan etu ja paras kuitenkin mielestäni ajaa vähemmistöjen edun ja parhaan edelle.uomen enemmistökansa haluaa tulevaisuuden Suomen olevan, millaisen Suomen he haluavat siirtää tuleville sukupolville, omalta osaltaan, niin tällähetkellä vaikuttaa vahvasti siltä, että tämänpäivän enemmistökansa ei halua polkea tulevien sukupolvien oikeutta valita koti, jossa isä on miespuolinen ja äiti naispuolinen henkilö.

Aikanaan he saivat mallin omilta vanhemmiltaan, isovanhemmiltaan, he ovat todenneet mallin hyväksi, tutkimuksin on myös todistettu, että se on myös lasten ja nuorten paras vaihtoehto, sellaisena he sen haluavat siirtää tuleville sukupolville. Enemmistökansa ei myöskään halua olla se sukupolvi, joka antaa mahdollisuuden näille homo- ja lesbopareille katkaista mahdollisten adoptiolasten biologiset juuret. Ihan vain siksi, että juuri heidän itsensä elämä olisi mukavaa ja miellyttävää, onko itsekkäämpää ja vastenmielisempää olemassa....

(nim. sinuhe suomalainen, HS)

Yllä olevassa lainauksessa kirjoittaja esittää ajatuksen toivottavasta tulevaisuuden yhteiskunnasta, joka toimii samalla mallilla kuin aiempien sukupolvien yhteiskunnat. Kommentissa vedotaan perinteisiin keinona vahvistaa heteronormatiivisuutta. Tekstissä ”enemmistökansa” päättää millaisin

ehdoin ja oikeuksin vähemmistöt voivat yhteiskunnassa elää. Vähemmistöjen olemassaoloa ei kielletä, ne ovat kyllä olemassa, mutta heteroseksuaalisiin cis-henkilöihin alisteisessa asemassa. Kirjoittaja on asemoinut itsensä ”enemmistökansan” edustajaksi ja kaikkietävän kertojan tavoin välittää totuuden siitä, mitä enemmistö Suomessa haluaa. Auktoriteetteja, joihin kirjoittaja vetoaa ovat perinteet, sekä tekstissä tarkemmin määrittelemättömät tutkimukset. Tekstin lopussa kirjoittaja maalaa vähemmistöistä kuvaa mukavuudenhaluisina, itsekkäinä ja vastenmielisiä ”toisina”, keino, jonka avulla ”enemmistökansa” saadaan näyttämään entistä puhtoisempana ja negatiivisten ominaisuuksien vastakohtana. Tässä puheenvuorossa vähemmistöjen olemassaoloa ei ole kielletty ja vähemmistöt tällaisessa ajattelumallissa tarjoavat hyvän pinnan, johon negatiivisina pidettyjä ominaisuuksia voidaan heijastaa. Tämän kaltaista toiseuttamista käsittelen tarkemmin analyysin alaluvussa 4.1.3.

Avioliitto ei ole ihmisoikeus. Se on yhteiskunnan järjestymisen tapa. Näillä kahdella on ero. Rakenteellista kysymystä ei pidä kohdella ihmisoikeuskysymyksenä.

Miten lain edessä voitaisiin pitää samana paria, joka voi lisääntyä, ja paria, joka ei voi?

Yhtä hyvin voitaisiin vaatia miehille synnytysoikeutta.

Paasikivi-monumentissa Helsingin keskustassa lukee: ”Kaiken viisauden perusta on tosiasioiden tunnustaminen”. Lapset syntyvät vain miehen ja naisen sukusolujen yhtyessä – tätä tosiasiaa ei ihminen voi muuttaa, vaikka kuinka asia siivottaisiin pois silmistä koeputkiin, laboratorioihin ja sijaiskohtuihin.

Avioliittolain tulee tunnustaa tämä tosiasia.

(Laki ja järjestys, Yle)

Kommentin alussa kirjoittaja tuo esiin negatiivisen kantansa sukupuolineutraaliin avioliittolakiin. Kirjoittaja sijoittaa avioliiton yhteiskunnan järjestämisen tavaksi, jolloin sen voitaisiin nähdä olevan ihmisten välisten sopimusten ja valintojen seurausta, ehkäpä jopa neuvoteltavissa oleva asia. Kirjoittaja kuitenkin haluaa erottaa yhteiskunnan rakenteeseen ja järjestymiseen liittyvät asiat ihmisoikeuskysymyksistä, antamatta tälle erottelulle mitään tarkempaa perustelua. Jos

lainsäädäntöä ajatellaan yhteiskunnan järjestäytymisen tapana, lainsäädännön puutteet tai eriarvoisuudet heijastavat silloin yhteiskuntaa. Kun yhteiskunta muuttuu, sen tapa järjestystä muuttuu.

Kommentissa perustelut muuttuvat alun yhteiskunnallisesta kannanotosta yllättäen lisääntymiseen. Kirjoittajan vastustamisen keinona on vetoaminen biologiaan, sekä valikoitujen faktojen käyttäminen. Kirjoittajan argumentoi, että yhdenvertaiset oikeudet lain edessä eivät kuulu ihmisille, jotka eivät voi lisääntyä keskenään. Charpentier käyttää termiä suvunjatkamispotentiaali kuvaamaan ajattelua, jossa heteroseksuaaliseen parisuhteeseen sisältyy lisääntymisen mahdollisuus. Potentiaali ulotetaan koskemaan heterosuhteita, joissa lastensaanti ei ole mahdollista, mutta ei samaa sukupuolta olevien suhteisiin, johtuen potentiaalın ajatukseen sisältyvästä oletetusta sukupuolierosta (Charpentier 2001, 58). Koska kommentin kirjoittaja ei halua kuitenkaan asettaa kaikkia lisääntymiseen syystä tai toisesta kykenemättömiä pareja eriarvoiseen asemaan lain edessä, valikoi hän joukosta samaa sukupuolta olevat parit käyttämällä argumentoinnissaan valikoimiaan faktoja. Perustelu ei siis olekaan puhtaasti lisääntymistekninen, vaan lisääntymisen biologiaa käytetään kommentissa keinona perustella heteroseksismiä. Biologia asetetaan kommentissa Paasikivi-lainauksen avustuksella ”tosiasiaksi, jota ei voi muuttaa”. Avioliittoa ei esitetäkään enää kuin alussa yhteiskuntajärjestyksenä, vaan miehen ja naisen sukusolujen yhtymisen yhteiskunnallisena manifestoitumisena. Kommentissa toivottavana esitetty sukusolujen yhtymiseen perustuva lainsäädäntö näyttäytyy essentialistisena ja lain olemus ei olekaan enää ihmisten välisten sopimusten ja valintojen kokoelma.

Hegemoninen positio

Osassa aineiston kommentteja kirjoittajien voidaan nähdä omaksuvan hegemonisen aseman keinona tuoda kantojaan esiin. Ylemmästä valta-asemasta käsin kirjoittaja voi esimerkiksi spekuloida mitä oikeuksia samaa sukupuolta oleville pareille tulisi antaa, mitä nimeä heidän liitoistaan voitaisiin käyttää tai kuten yhdessä kommentissa esitetään, mitä nimitystä kumppanistaan heille voitaisiin antaa lupa käyttää. Tämän tyyppisessä kommentoinnissa rakennetaan hierarkiaa, valtaväestön ylempää valta-asemaa annettuna ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä sille alisteisena.

Tämä homokeskustelu on erikoinen moderaattorin sääntöjen mukaan "rumaa sanaa" ei saa sanoa niin kuin se on homoparin liitosta kun aiotaan käyttää avioliitto nimitystä. Mielestäni jopa puoliso nimitys kuuluu vain heteroparille.

(Re-alisti, HS.fi)

Kommenteissa ei lähdetä oletuksesta, että kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia tai että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöillä tulisi olla mahdollisuus tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä siinä missä muutkin yhteiskunnan jäsenet. Tämä tuottaa kuvaa toisen luokan kansalaisuudesta, jossa vähemmistöt esitetään oikeustoimikelpoisuudeltaan vajaavaltaisina.

Nyt avioliitto ja kaikki muukin pyörii vain aikuisten tunteiden, toiveiden ja haluamisien ympärillä.

Se mistä tässä tilanteessa täytyisi puhua, on se, miten avioliittolaki muuttaa vanhemmuuden käsitettä. Ja onko homo- ja lesbopareilla oikeus "hankkia" lapsia, kuten heteroparitkin, ja mihin tässä asiassa vedetään raja vai vedetäänkö mihinkään.

Kai kaikki tietävät että homot ja lesbotkin niitä lapsia haluavat, ja osaavat kyllä junailla asian jotenkin. Tästä pitäisi puhua. Ja jos avioliiton funktio ei ole enää vastuunkannossa, tarvitaanko sitä ollenkaan?

(La verdad, HS)

Kirjoittaja peräänkuuluttaa kommentissaan keskustelua vanhemmuudesta, homo- ja lesboparien oikeudesta perheenmuodostamiseen ja pohtii rajoittamisen mahdollisuutta. Kirjoittaja on valinnut käyttää lastenhankinnasta samaa sukupuolta olevien parien kohdalla lainausmerkkejä erotuksena heteropareihin. Lainausmerkit saattavat kommentissa viitata aiemmin käsiteltyyn lisääntymisen potentiaaliin. Kirjoittaja kysyy, onko homo- ja lesbopareilla oikeus lastenhankintaan. Tällä hetkellä mikään laki tai säädös Suomessa ei rajoita tai estä samaa sukupuolta olevien parien perheenmuodostusta. Mihin kirjoittaja sitten kysymyksellään pyrkii? Koska oikeudet lastenhankintaan selvästi ovat jo olemassa, kirjoittaja näyttää pyrkivän kysymyksellään kyseenalaistamaan tätä oikeutta. Kirjoittaja tuo oikeuden tavallaan takaisin pöydälle ja haluaa asettaa sen uudelleen harkittavaksi. Oikeuksien uudelleenharkintaan kommentissa viitataan rajan vetämisellä. Kirjoittaja jättää kysymyksen näennäisen neutraaliksi jättäessään mahdollisuuden sille, ettei rajaa vedetä mihinkään. Kommentissa villakoiran ydin on kuitenkin välitetty ajatus siitä, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen jo olemassa olevatkin oikeudet eivät ole luovuttamattomia, vaan koska vain nostettavissa uudelleenharkinnan kohteeksi ja sitä kautta mahdollisesti peruutettaviksi.

Heteroseksuaalisten ihmisten tunteet, halut ja toiveet perheenmuodostamiseen liittyen eivät näyttäyty negatiivisina, itsekkyydestä kumpuavina tarpeina, itse asiassa ne ovat kommenteissa lähes näkymättömiä. Heteroseksuaalinen vanhemmuus on normi, jota häivytetään kommenteissa. Heterosuhteissa lapsia syntyy ja vanhemmuus on, heterosuhteissa toisin kuin kommentissa yllä lapsia ei ”hankita” tai junaila. Lastenhankinta heterosuhteissa näyttäytyy luonnollistettuna asiantilana ja puhtaana itsekkyydeltä ja vastuuttomuudelta.

4.1.2 Vaientaminen

Tässä luvussa käsittelen erilaisia tapoja, joilla kirjoittajat suoraan tai epäsuoraan pyrkivät vaientamaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset, heistä uutisoinnin tai ylipäättään näkyvyyden yhteiskunnassa ja mediassa. Normista poikkeavat seksuaalisuudet ja sukupuolen moninaisuus täysin neutraalisti uutisoitunakin keräävät internetissä vilkkaasti kommentteja. Osa kommenteista vastustaa suoraan esimerkiksi homoseksuaalisuutta tai näkyvää homoseksuaalisuutta, osa asiasta uutisointia ja osa kieltää homoseksuaalisten ihmisten olemassaolon. Seksuaalisuuden ja sukupuolen monimuotoisuus haastaa heteronormatiivisen kuvan yhteiskunnasta, jossa sukupuoli asettuu siististi binaariin miehiksi ja naisiksi ja seksuaalisuus ainoastaan heidän välille. Monimuotoisuuden esittämisellä pyritään antamaan todenmukaisempaa kuvaa yhteiskunnasta, esimerkiksi homoseksuaalisuuden esittäminen mediassa on vielä 2000-luvulla ollut puutteellista (Juvonen 2004, 51). Tällainen esittäminen kerää lukijoilta vastalauseita, joiden pyrkimys vaikuttaisi olevan monimuotoisuuden näkyvyyden estäminen erilaisin puheen keinoin. Kieltäminen, vastustaminen, marginalisointi, kaapittaminen, kyseenalaistaminen, vähättely, naurettavaksi tekeminen tai henkilöön kohdistuvat puheet ovat keinoja, joilla suoraan tai epäsuoraan pyritään vaientamaan monimuotoisuus.

Näkymättömyyden vaatimus

Kieltämällä seksuaalisuuden tai sukupuolen moninaisuuden olemassaolo on tapa tuottaa kuvaa heteronormatiivisesta yhteiskunnasta, jossa kaikki syntyvät ominaisuuksiltaan täysin samankaltaisiksi, heteroseksuaalisiksi, biologisiksi miehiksi tai naisiksi. Tästä kuvasta poikkeava pyritään kieltämään täysin, sulkemaan pois tai vaientamaan.

Edelleen, vanhassa oikeassa luonnonjärjestyksessä ei ole tieteellisiä havaintoja Homosta. Siis biologisesti omasta ihmistyyppistä. Homoilusta on havaintoja aikojen alusta pitäen.

(nim. Suorakulma, HS)

Vetoamalla auktoriteeteiksi nostamiinsa luonnonjärjestykseen, tieteeseen ja biologiaan, kirjoittaja väittää, että homoseksuaalista ihmistä ei ole olemassa, on vain homoseksuaalista käytöstä. Tällöin homoseksuaalisuus näyttyy valintana, ei suuntautumisenä. Tiede ja biologia tekstissä asetetaan auktoriteettiasemaan homoseksuaalisuuteen nähden, ainoastaan tieteen keinoin voidaan selvittää ja todistaa homoseksuaalisuuden olemassaolo. Tekstissä väitetään, että tieteellisesti havainnoiden on mahdollista löytää essentialistinen totuus seksuaalisuudesta. ”Vanhalla oikealla luonnonjärjestyksellä” viitataan heteronormatiiviseen todellisuuskäsitykseen, jota kirjoittaja pitää sekä perinteikkäänä että oikeana.

Ylpeys on kuolemansynti. Olenko minä ylpeä että olen hetero? En sen enempää ylpeä kuin silmieni väristä. Suomalainen on aina osannut arvostaa hiljaisuutta. Olkaa hiljaa, mitä ikinä rakastatte ja arvostattekin. Kel onni on se onnen käteköön. Tai sitten kailottakaa kaikille mutta älkää unohtako kaasunaamaria.

(NJ, Yle)

Pyrkimys puheissa vaientaa seksuaalisuuden moninaisuuden näkyvyys yhteiskunnassa on osassa aineistoa suorasanaista, kuten ensimmäisen lainauksen imperatiivissa ”olkaa hiljaa” hyvin havainnollistuu. Kirjoittaja on sen jälkeen lainannut vanhaa sananpartta, joka on valjastettu ihmisten välisiä suhteita pidättelemään, tässä tapauksessa normista poikkeavia suhteita. Vaihtohtona vaikenemiselle, kirjoittaja tarjoaa kaasunaamarin käyttöä ratkaisuna heteroseksistiseen väkivaltaan. Näkyvä homoseksuaalisuus näyttää tekstissä vääjäämättömästi johtavan jonkinlaiseen hyökkäykseen ja avoimesti homoseksuaalin ihmisen tulee olla valmistautunut. Kaasuhyökkäys esitetään itseaiheutettuna toiminnan seurauksena, josta homoseksuaalit ovat itse vastuussa. Jotta homoseksuaali voisi elää elämänsä ilman kaasunaamarin kaltaista varoitoimenpidettä tai pelkoa väkivallasta, tulisi hänen olla hiljaa.

Kovin neutraalisti ei homoihin voi nykyään suhtaututua, koska tuovat itseään jatkuvasti joka paikassa esille. Mm kulkueet, lesbo/homo-ohjelmat, jatkuva

”oikeuksista” puhuminen, lehtiartikkelit, eduskunnassa esillä, ym. Kaikki tuo tekee homoudesta vastenmielistä. Eläisivät rauhassa korostamatta suuntautumistaan.

(Stadin mummo, HS)

Seksuaalisuuden moninaisuuden näkyvyys esitettiin osassa kommentteista itsensä esille tuomisena ja seksuaalisuuden korostamisena. Heteroseksuaalisuus on näissä kommentteissa näkymätöntä ja siitä poikkeaminen korostetun näkyvää. Kuten yllä olevasta kommentista käy ilmi, homoseksuaalisuutta käsittelevät televisio-ohjelmat tai lehtiartikkelit esitetään suuntautumisen korostamisena. Niitä ei nähdä osana monimuotoisesta yhteiskunnasta viestittämistä. Mediassa välitettävät kuvat seksuaalisuuksista ja sukupuolista ovat edelleen pääosin heteronormatiivisia. Televisiossa on viime vuosina ollut enemmän esimerkiksi homoseksuaalisuutta käsitteleviä ohjelmia, sekä homoseksuaalisia ihmisiä. Valtaosa ohjelmatarjonnasta on kuitenkin heteroseksuaalisuutta käsittelevää tai sisältää heteroseksuaalisia ihmisiä, muut suuntautumiset ovat edelleen poikkeamia normista. Sukupuolivähemmistöjen näkyvyys mediassa on vielä edelleen hyvin vähäistä. Heteronormatiivisten ohjelmien tai artikkeleiden ei kuitenkaan nähdä korostavan heteroseksuaalisuutta, suuntautuminen on niissä sisäänkirjoitettuna mutta ääneen lausumattomana perustana. Tälläkin hetkellä ohjelmatarjonnassa on viikon aikana useita heteroseksuaalisista ihmisistä kertovaa hääohjelmaa, mutta ohjelmatiedoissa tai ohjelmien sisällöissä heteroseksuaalisuus-sanaa ei sanota ääneen. Tämän tyyppistä mediasisältöä ei nähdä heteroseksuaalisuuden esille tuomisena tai korostamisena. Vasta normista poikkeaminen tulee näkyväksi.

Kommentissa peräänkuulutettu ”rauhassa eläminen” ei olekaan korostamisen puutetta, vaan näkymättömyyttä. Kirjoittaja kehottaa kommentissaan homoseksuaalisia ihmisiä näkymättömyyteen, sekä poliittiseen passiivisuuteen. Omien oikeuksien ajaminen esitetään kommentissa vastenmielisyyttä aiheuttavana asiana. Kirjoittajan valinta esittää oikeudet-sana lainausmerkeissä viestii ajatusmaailmasta, jossa homoseksuaalisten ihmisten oikeudet eivät ole vakavasti otettavia. Tällaista syrjinnän vähättelyä esiintyy muissakin kommentteissa ja käsittelem sitä enemmän luvussa 4.1.3. Jotta homoseksuaalinen ihminen voisi välttää herättämästä kommentissa esiin tuotua vastenmielisyyttä kirjoittajassa, tulisi hänen vaieta suuntautumisestaan.

Kun julkisuuden henkilö päättää kertoa avoimesti seksuaalisuudestaan, kertoo hän silloin ei-normatiivisesta seksuaalisuudesta. Hetero-oletus toimii oletusasetuksena ja sen uudelleen

säättäminen vaatii julkisen ulostulon. Julkisuuden henkilöiden ulostulot ovat edelleen uutisia ja se itsessään kertoo hetero-oletuksen voimasta yhteiskunnassa. Aineistossa on uutinen huippu-urheilijan ulostulosta ja siihen liittyvät kommentit. Urheilun maailma on hyvin heteronormatiivinen, sukupuolten raja-aidat ovat hyvin selkeät ja niitä vahditaan tarkasti, seksuaalisuudesta vaietaan. Heteroseksuaalinen urheilija voi kuitenkin ilman minkäänlaisia seurauksia muodostaa ihmissuhteita ja kertoa niistä julkisuudessa, eikä tämä näyttäydy kertomisena heteroseksuaalisesta suuntautumisesta. Homoseksuaalisuus ei näyttäydy vain yhtenä suuntautumisena, vaan sen nähdään olevan korostetun seksuaalista.

En minä muittenkaan urheilijoiden kanssa ajattele kenen kanssa sänkyyn menevät; ei voisi vähempää kiinnostaa. Miksi pitäisi?

(helenal948, HS)

Homoseksuaalisuus ei kommentissa todellistu esimerkiksi kiintymyssuhteiden tai perhesuhteiden muodostamisen kautta, vaan seksinä. Uutiseen ei liittynyt minkäänlaista mainintaa seksistä.

Urheilijan ulostuloon liittyvissä negatiivisissa kommentteissa toistui vaatimus olla asiasta hiljaa. Seksuaalisuus esitettiin yksityisasiana, joka ei kuulu julkisuuteen. Samaa vaatimusta ei kuitenkaan uloteta koskemaan heteroseksuaalisia urheilijoita, jotka kertovat esimerkiksi perheestään. Se mistä pitäisi vaieta onkin homoseksuaalisuus.

Just noin, mä en tajuu ketä oikeasti kiinnostaa. Voitaisko olla hiljaa omista jutuista; en mäkään huutele oonko hetero vai joku muu.

(erksuli, HS)

Vaientamisen keinoihin kuuluu kahden erimitallisen asian rinnastaminen, tässä tapauksessa hetero- ja homoseksuaalisuuden. Koska heteroseksuaalisten ihmisten ei tarvitse julkisesti tulla ulos, teksteissä esitetään ettei homoseksuaalistenkaan ihmisten pitäisi niin tehdä. Väite on perusteeltaan kuitenkin heikko, koska vaikka molemmat ovatkin seksuaalisia suuntautumisia, ne eivät esiinny irrallaan yhteiskunnan valtahierarkioista. Heteroseksuaalisuuden hegemoninen asema suhteessa homoseksuaalisuuteen tekee rinnastamisesta toimimattoman työkalun argumentointiin. Näiden kahden suuntautumisen sosiaalista asemaa yhteiskunnassa vertailemalla voidaan pikemminkin löytää enemmän eroavaisuuksia kuin yhteneväisyyksiä. Väitteen perustana on virheellinen kuva yhteiskunnasta, joka on täysin tasa-arvoinen ja molemmat suuntautumiset ovat tasa-arvoisessa

asemassa keskenään. Tällaista auvoista tilannetta ei kuitenkaan ole vielä saavutettu, eli väitteen perusta ei vastaa todellisuutta.

Kommenteissa tulee vastaa mielenkiintoinen ristiriita; seksuaalinen suuntautuminen esitetään yksityisasiana, jolla ei ole merkitystä ja josta pitäisi vaieta. Samalla suuntautuminen haluttaisiin tietää, jotta voitaisiin eristää homoseksuaaliset ihmiset heteroseksuaalisista ihmisistä.

Niin hirtehistä kuin se onkin, homoseksuaali tarvitsee pukeutumiseen, saunomiseen ym. sen oman ”kaapin”, jotta homoseksuaalin ei ajateltaisi objektoivan muita seksuaalisesti ja homoseksuaali voi itse käyttää pukuhuonetta ilman ajatusta, että häntä objektoidaan tai että hän itse objektoi muita seksuaalisesti. Kun sukupuolesta voi olla aika varma, mutta seksuaalisesta suuntautumisesta ei.

(Vaihdettu, HS)

Marginalisointia ja kyseenalaistamista

Jos homoja on vaikka 0, 5% kansasta, niin kuinka moni heistä solmisi avioliiton? Osahan on jo solminut rekisteröidyn suhteen, osa haluaa asua avoliitossa, osa ei halua minkäänlaiseen pysyvään suhteeseen ja osa ei tule löytämään sitä paria, jonka kanssa solmisi liiton.

Kannattaako tuhлата verovaroja kaikenmaailman lakimuutoksiin vain marginaalisen pienen ryhmän vuoksi?

Halvemmasi tulisi, jos lakiin lisättäisiin, että parisuhde (homopari) rinnastetaan avioliittoon, nykyinen määritelmä avioliitolle on miehen ja naisen välinen liitto.

(Stadin mummo, HS)

Useissa aineiston kommenteissa tuotiin esiin homoseksuaalisten ihmisten oletettu lukumäärä erilaisten tutkimusten mukaan. Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta tuotettiin kuvaa marginaaliryhmien marginaaliasiana, ei yhtenä samanarvoisena osana monimuotoista yhteiskuntaa. Osa kritiikistä kohdistui uutisointiin, se esitettiin epäkiinnostavana, toisarvoisena ja sen toivottiin vähenevän nykyisestä. Uutisointia erilaisista seksuaalisuuksista ja sukupuolista ei kommenteissa käsitelty tavallisena ja neutraalina tiedonvälittämisenä monimuotoisesta yhteiskunnasta.

Pystyisikö media laittamaan tästä asiasta kirjoittamisen minimiin? Koska paljon esillä oleva kahden vuoden päästä lainvoimaan ehkä tulevan asian esillä roikottaminen estää selvästi eduskuntatyöskentelyä ja tärkeiden asioiden eteenpäin menoa. Voisiko eduskuntaan järjestää vaikka saunaseuran tapaan omalla ajalla kokoontuva neutraalikerho? Siellä tätä voisi vatvoa muun työskentelyn häiriintymättä.

(private, HS)

Kommenteissa lukijakunta esitetään heteroseksuaalisena ja cis-sukupuolisena ja oletetaan yhteinen heteronormatiivinen maailmankuva lukijoiden kesken. Teksteihin sisältyy oletus, että lehden lukijat eivät kuulu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin, eivätkä täten voisi kokea artikkelien kertovan heidän arjestaan ja todellisuudestaan. Sukupuolen tai seksuaalisuuden moninaisuus esitettiin yhteiskunnassa niin pientä väestönosaa koskettavana asiana, että sen perusteella voitiin vaatia asiasta vaikenemista. Samalla kuitenkin esimerkiksi vähäväkisistä harrasteyhdistyksistä uutisointi ei kerää kommenttiosioihin samassa määrin marginalisoivia kannanottoja.

Kyseenalaistaminen on tärkeä osa asioiden ja ilmiöiden kriittistä tarkastelua. Kyseenalaistaminen voi toimia myös yhtenä vaimentamisen keinona, jolla pyritään tekemään ilmiö itsessään kyseenalaiseksi tai sen olemassaolo voidaan pyrkiä kiistämään. Syrjintätutkimusten mukaan sukupuolivähemmistöt ovat yksi syrjityimpiä ihmisryhmiä (European Union Agency for Fundamental Rights 2014, 13-16). Syrjintä ilmenee kiusaamisena, nimittelynä, epämiellyttävänä vitsailuna, häirintänä, uhkailuna, väkivaltana ja voi vaikeuttaa työn saantia tai uralla etenemistä. Tällaisten tutkimustietojen valossa sukupuolivähemmistöihin kohdistuva puhe tulee nähdä osana laajempaa yhteiskunnallista kontekstia. Tulkinnoissa on otettava huomioon ryhmän asema yhteiskunnassa, eikä tulkintoja teksteistä voida käsitellä pelkkinä vakuuissa esiintyvinä sanallisina ilmaisuina. Sukupuolivähemmistöjen asema yhteiskunnassa on edelleen heikko, lainsäädäntö ei takaa ihmisille samoja oikeuksia kuin muille ja asenteissa sukupuolivähemmistöjä kohtaan kohdataan edelleen ennakkoluuloja, negatiivista suhtautumista ja pahimmassa tapauksessa väkivaltaa.

Sukupuolikeskustelu on mielestäni täysin riistäytynyt käsistä. Ruotsista peräisin oleva käsite "sukupuoli-rooleista" on täysin vailla tieteellistä pohjaa; monet biologiset ja psykologiset elementit muokkaavat voimakkaasti naista ja miestä ja

kovin eri tavoin. Naiseus tai miehuus ei ole rooli, vaan biologinen fakta. Sitten on ihmisiä joilla tämä rakenne on häiriintynyt. Oma "suosikkini" oli mies joka oli leikattu naiseksi, mutta halusi pukeutua kuin mies ja olla suhteessa naisen kanssa. Olisiko tämä sitten neljäs tai viides sukupuoli?

Suvaitsevaisuus on hyvästä, mutta ei sen nimissä tarvitse mustaa yrittää valkoiseksi vääntää.

(veritas, HS.fi)

Luonnonlaki määrää jokaiselle sukupuolen. Luojan kiitos että näin tapahtuu. Asia on luonnostaan tasa-arvoinen tapahtuma kaikille. Se mitä kunkin yläpäässä tapahtuu ei ole sukupuolten välinen tasa-arvoasia. Tasa-arvoa ei voi olla asiasta, jota ei ole olemassa.

(gaddafi, HS)

Transihmisyyden tai intersukupuolisuuden olemassaolon kyseenalaistaminen tai suoranainen kiistäminen toistui aineistossa. Osassa kommentteja transsukupuolisuuden olemassaolo kyseenalaistettiin tarjoamalla erilaisia selitysmalleja miksi ihminen hakeutuu sukupuolenkorjausprosessiin. Tällaisia malleja olivat esimerkiksi liian ahtaat sukupuoliroolit yhteiskunnassa tai että erilaisuutta miehissä ja naisissa ei arvostettu tarpeeksi.

Minullekin on usein tätä viime aikojen kehitystä seurattessani tullut mieleen, että mitäpä jos me ihan oikeasti arvostaisimme kaikkia erilaisia ihmisiä -erilaisia miehiä ja erilaisia naisia- ja heidän ominaislaatuiaan, olisiko silloin kenelläkään mitään syytä tai tarvetta ryhtyä sukupuoltaan ns. korjaamaan.

(reidealisti, HS)

Hyväntahtoiselta pohdiskelulta vaikuttava ajatusmalli sisältää kuitenkin vahingollisen ajatuksen siitä, että tosiasiaassa transukupuolisuutta ei oikeasti ole lainkaan olemassa vaan transsukupuoliset ihmiset ovat ”harhaanjohdettuja” tai sukupuolenkorjaushoitojen tarve ei ole transihmisen oma tarve ja päätös vaan pelkästään ulkopuolelta tulevan paineen seurausta. Korjaushoidot ovat useille transihmisille hyvin tärkeä terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttava tekijä ja tutkimusten mukaan hoitoja saaneet transihmiset voivat huomattavasti paremmin kuin ilman hoitoa jääneet (Mattila,

Heinonen, Mäntymäki, Uusi-Mäkelä, Ålgars 2015, 379-381). Hoitojen pitäminen tarpeettomina tai ”äärimmäisinä ratkaisuin”, voi toimia myös perusteena evätä transihmisten oikeus päästä hoitoihin. Tällaisella ratkaisulla olisi tutkimustenkin valossa hyvin kohtalokkaita seurauksia, hoitoja vaille jääneiden transihmisten itsemurhariski on korkeampi kuin hoitoja saaneiden (Mattila, Heinonen et al. 2015, 379-381).

Hoitojen tarpeellisuutta kyseenalaistava tai vähättelevä puhe toistaa yhteiskunnassa jo olemassa olevia ennakkoluuloja transihmisiä kohtaan, sekä tuottaa transihmisistä kuvaa toisen luokan kansalaisina, joilla ei ole samaa itsemääräämisoikeutta kuin muilla, saati kykyä päättää omista asioistaan. Mahdollisesti hyvántahtoisellakin puheella voi siis olla vakavia implikaatioita, puhe kiistää transsukupuolisuuden olemassaolon, kyseenalaistaa tarpeen terveydenhuoltoon, sekä mahdollisuuden toimijuuteen, eikä sen voida nähdä edistävän transihmisten yhdenvertaisen aseman toteutumista yhteiskunnassa.

Sukupuolivähemmistöjä koskevissa kommenteissa intersukupuolisuus nousi esiin vähemmän kuin transsukupuolisuus. Uskon tähän vaikuttavan että kasvatuksessa, koulutuksessa ja mediassa aiheesta on edelleen tarjolla hyvin vähän asiallista tietoa. Kuten kommentissa yllä päätellään, ”tasa-arvoa ei voi olla asiasta, jota ei ole olemassa”, sukupuolivähemmistöjen olemassaolon kyseenalaistaminen toimii vaimentamisen keinona. Tällöin ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen tähtäävä toiminta muuttuu käsitteellisesti mahdottomaksi.

Henkilökohtaisuuksia ja naurettavaksi tekemistä

Sääli median ja sitä myöten myös yleisön kannalta, että mies puree koiraa vain äärimmäisen harvoin. Oikeat uutiset olisivat paljon kiinnostavampia kuin seksuaalisten marginaalien marginaaliuutiset. Mutta julkkikseksi vaikka väkisin, sehän on nykyajan ikuista elämää.

(Uscha, HS)

Lukija kritisoi Helsingin Sanomien verkkolehden julkaisemaa henkilökuva teatterialan tekijästä. Henkilökuva sijoittuu lehden verkkorakenteessa Lifestyle -osastoon Elämä & Hyvinvointi -osion alle, jossa käsitellään pääosin ihmisten arkielämään kuuluvia asioita, terveyttä, elämäntapoja, ruokaa, ihmissuhteita jne. Henkilökuvia -osiossa on julkaistu juttuja eri ammattiryhmien edustajista. Lukija mieltää henkilökuvan kuitenkin uutiseksi ja ei-toivotuksi sellaiseksi. Lainauksen lopussa

jutun henkilöön kohdistetaan henkilökohtainen piikikäs huomautus, hänen väitetään pyrkivän julkisuuteen keinolla millä hyvänsä. Tämä ei suinkaan ole ainoa aineiston henkilöön kohdistuva negatiivinen puheteko. Kommenteissa suuntautumista kyseenalaistettiin, hänen esitettiin edustavan ääriasenteita ja häntä nimiteltiin. Tällaisella puheella voitaisiin nähdä olevan tarkoituksena henkilön vaientaminen. Nimitteleminen tuottaa kohteelleen usein häpeän tunteita ja häpeä voi estää yksilöä toimimasta täysvaltaisena jäsenenä yhteiskunnassa.

Yhdessä kommentissa esiintyi mielenkiintoista argumentointia, mm. henkilön ei nähty ansaitsevan enää yksityisyyden suojaa, sen seurauksena että oli antanut itsestään yksityiselämäänsä koskevan haastattelun. Tässä kommentissa henkilö on avoimuutensa takia ns. vapaata riistaa, johon ei päde samanlainen oikeussuoja kuin muihin ihmisiin. Tällaiset asenteet eivät varsinaisesti kannusta avoimuuteen, eivätkä edistä monimuotoisuuden näkyväksi tekemistä yhteiskunnassa. Voitaisiinkin ajatella, että tällaisten puhetekojen pyrkimys onkin päinvastainen, monimuotoisuuden vaientaminen.

Mielestäni on jännittävää että hän ei halua että häneltä kysellään henkilökohtaisia asioita mutta samaan hengenvetoon hän toivottaa muuten pitävänsä muiden satuttamisesta makuukammarin puolella. Vähän johdonmukaisuutta.

(Rivienvälit, HS)

Koska kyseessä on henkilökuva, jossa ihminen esiintyy omalla nimellään ja kasvoillaan, osa kommenteista on kohdistettu suoraan henkilöön. Samankaltaista kohdistettua puhetta löytyi myös uutisesta, joka koski Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liiton ViNO:n tiedotetta, jossa haastettiin binaareihin perustuva sukupuoli-aottelu ja vaadittiin sukupuolen moninaisuuden virallista tunnustamista. Henkilöön kohdistuva negatiivinen puhe on kuitenkin hyvä erottaa organisaatioihin kohdistuvasta puheesta.

Vitsailemalla ja naurettavaksi tekemisellä voidaan pyrkiä vaientamaan puheen kohde. Vitsailu ja naurettavaksi tekeminen on voimakas vallankäytön muoto, jota on käytetty erityisesti vähemmistöjä kohtaan. Sillä pyritään vahvistamaan oman ryhmän yhteenkuuluvuutta, yksilön omaa asemaa ryhmässä, sulkemaan osa ihmisistä ryhmän ulkopuolelle ja alistamaan ja vaientamaan ulossuljettuja ryhmiä. Vitsailua ja naurettavaksi tekemistä kohdistettiin aineistoissa seksuaali- ja

sukupuolivähemmistöihin ja heidän oikeuksiaan ajaviin järjestöihin. Aineistoesimerkkinä otan esiin uutisen *Vihreät nuoret ajaa seuraavaksi kolmannen sukupuolen tunnustamista* (HS.fi, 30.11.2014) yhteydessä julkaistut kommentit.

Vitsailu ja naurettavaksi tekeminen kohdistui kommentoijissa ViNOon järjestönä, ViNO:n esitykseen, sekä sukupuolivähemmistöihin kuuluviin henkilöihin. Esitys, sekä sukupuolivähemmistöt pyrittiin esittämään täysin naurettavassa valossa rinnastamalla ns. kolmas sukupuoli (toimituksen valitsema ilmaus) koiriin, kyborgeihin tai klingoneihin.

Koen olevani koira. Yhteiskunnan yksipuolisesti tekemä määrittely ihmiseksi loukkaa identiteettiäni.

Minulle on tärkeää, että henkilötunnukseni nyky muodossaan mitätöidään ja, että minulle annetaan suomalainen rekisterinumero.

(hoosetae, HS)

ViNO:n esitys on pyrkimys edistää sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden toteutumista yhteiskunnassa. Keskustelun kommentoijissa esitys tuodaan esiin kuitenkin turhana ja naurettavana. Asiallista kritiikkiä esitystä vastaan ei kommentoijista juurikaan löydy, sen sijaan löytyy asiatonta vitsailua, vähättelyä ja naurettavaksi tekemistä. ViNO järjestönä rinnastettiin sketsihahmoihin ja muutamissa kommentissa järjestöön viitattiin vähätellen pieninä lapsina ja junnuina.

Tässäpä oli uuden puheenjohtajaparivaljakon ensimmäinen huumoripläjäys.

Älyvapaapalokunta on palannut. Tai eihän ViNo ole mihinkään kadonnut.

(Skylla, HS)

Monimuotoisempaan yhteiskuntaan tähtäävä toiminta tuodaan kommentissa esiin ”huumoripläjäyksenä” ja ViNO rinnastetaan älyvapaaseen palokuntaan. Esitys sekä järjestö pyritään esittämään naurettavina ja älyttöminä. Tämä kiistää esityksen poliittisen viestin, sekä järjestön poliittisen toimijuuden. Naurettavaksi tekeminen voidaan tässäkin tapauksessa nähdä sekä pyrkimyksenä vaientaa toimijoiden välittämä viesti, että tekemään toimijat naurunalaiseksi.

Kommenttien vitsailu ja naurettavaksi tekeminen kohdistuu ViNon lisäksi sukupuolivähemmistöihin. Se, että sukupuolivähemmistöjen oikeuksien vaatimista pidetään teksteissä täysin naurettavana ja vitsailun arvoisena asiana, luo kuvaa sukupuolivähemmistöistä vähempiarvoisina yhteiskunnan jäseninä. Ihmisoikeuksiin suhtaudutaan vähätellen ja vitsaillen. Sukupuolivähemmistöihin on kohdistettu runsaasti pilkkaa ja vitsailua, television komediasarjoissa transhahmot toimivat humoristisina ”toisina”, cis-miehet pukeutuvat mekkoon ja se jo itsessään koetaan hauskaksi, toisaalta intersukupuolisten ihmisten representaatiot puuttuvat mediasta lähes tyystin. Asiallisen tiedon puute kasvatuksessa, koulutuksessa ja mediassa, sekä epäasiallisten representaatioiden voima voidaan nähdä tällaisessa suhtautumisessa sukupuolivähemmistöihin. Negatiivisten kommenttien on vaikea nähdä puhuvan yhdenvertaisesta ja täysivaltaisesta yhteiskunnan jäsenestä, enemmänkin sketsihahmosta, jonka ihmisarvo ja ihmisoikeudet ovat naurun asia.

4.1.3 Toiseuttaminen

Toiseuttamista tulisi tarkastella prosessina, kuten syrjintää laajemminkin. Toiseuttaminen alkaa erojen tekemisellä, se saattaa vaikuttaa suhteellisen harmittomalta verrattuna vaikkapa suoranaiseen kohdattuun väkivaltaan. Erojen tekeminen kuitenkin vahvistaa ryhmien välisiä ennakoasenteita ja tuottaa kuvaa ”toisista”, jotka eivät ole ”meitä”. ”Toisten” leimaaminen ja heihin negatiivisten ominaisuuksien liittäminen on prosessina samanlainen kuin viholliskuvan rakentamisen prosessi. Sillä epäinhimillistetään kohderyhmää ja se vähentää ryhmän edustajia kohtaan tunnettua empatiaa. Vähäinen empatia tai empatian puutteen oikeuttaminen vaatii jatkuvaa vahvistamista ja sitä tuotetaan vähättelemällä ryhmän kohtaamaa syrjintää ja väkivaltaa. Syrjintää ja väkivaltaa pyritään myös oikeuttamaan ja luonnollistamaan. Toiseutetut ryhmät voidaan demonisoida siten, että heihin kohdistuva väkivalta voidaan esittää heidän omana syynään. Näin syrjivä ryhmä voi pyrkiä välttämään kollektiivista syyllisyyden tuntoa tai mahdollisia seuraamuksia syrjivästä toiminnasta. Käsittelen tässä kappaleessa toiseuttavia puhetekoja ja sen keinoja. Toiseuttamisen keinoja aineiston kommentteissa ovat erojen tekeminen, leimaaminen, vahingollinen rinnastaminen, syrjinnän ja väkivallan vähättely, syrjinnän ja väkivallan oikeuttaminen sekä vastuun siirtäminen.

Erontekoja, leimaamista ja vahingollisia rinnastuksia

Joku saattaa myös viestiä ja korostaa omaa heteroseksuaalisuuttaan osoittamalla vastenmielisyyttä homoseksuaalisuutta kohtaan.

Heteroseksuaalisuuden –kuten myös vaikkapa maskuliinisuuden- korostamiseen on muitakin syitä kuin epävarmuus omasta seksuaalisuudesta tai homoseksuaalinen taipumus.

Esimerkiksi ihan vain se, että sillä luodaan yhteenkuuluvuuden tunne jaetun heteroseksuaalisuuden ja homoseksuaalisuutta kohtaan tunnetun täysin luonnollisen vastenmielisyyden kautta.

Tämän voi joku sitten väärin tulkita homofobiaksi.

(Vaihdettu, HS)

Yllä olevassa kommentissa kirjoittaja pohtii homoseksuaalisuutta kohtaan osoitetun vastenmielisyyden motiiveja. Niitä luetellaan kommentissa kolme, 1.) henkilö viestii heteroseksuaalisuudestaan, 2.) henkilö korostaa heteroseksuaalisuuttaan, 3.) henkilö luo yhteenkuuluvuuden tunnetta toisten heteroseksuaalien kanssa. Mitä muuta tekstissä tapahtuu? Mitä pitää sisällään ”osoittaa vastenmielisyyttä” homoseksuaaleja kohtaan? Useassa kommentista ”tunnetaan” vastenmielisyyttä homoseksuaaleja kohtaan, mutta tässä kirjoittaja on valinnut teosnaksi osoittamisen. Se voi sisältää puhetekoja, jotka voivat olla kohdistettuja kenelle vain, mutta ”vastenmielisyyden osoittaminen” voi olla myös fyysistä häirintää, termi ei rajoita tulkintaa. Osoittamisen tärkein ominaisuus on kuitenkin sen näkyvyys, sen on näyttävä, jotta sillä voitaisiin viestiä muille. Homoseksuaaliin ihmisiin kohdistuva vastenmielisyyden näkyvä osoittaminen on heteroseksismiä ja syrjintää. Kirjoittaja esittää sen kuitenkin toimintana, joka perustuu luonnollistettuihin negatiivisiin tunteisiin ja kieltää käyttäytymisen syrjivyyden. Homoseksuaaliset ihmiset ovat tässä viestissä ”toisia”, joita kohtaan tunnetaan negatiivisia tunteita, osoitetaan negatiivista käytöstä sekä jaetaan näitä tunteita ja käytöksiä toisten samanmielisten kanssa ”me”-ryhmän yhteenkuuluvuutta vahvistaen. Tässä viestissä aika avoimesti kerrotaan syrjivän ryhmädynamiikan syistä ja tavoista. Kirjoittajan laiskahko yritys välttää syytös homofobiasta ei kuitenkaan saa taakseen minkäänlaista perustelua ja jää merkitykseltään tyhjäksi lauseeksi. Samankaltaista kieltämistä esiintyy myös rasistisessa puheessa, jolloin puhuja pyrkii kieltämään puhetekojen rasistisuuden pelkästään toteamalla asian, mutta ei tarjoa väitteelle perusteluita. Tällaisella puheen keinolla näyttäisi olevan tarkoituksena vaieta vastapuhe tai välttää

puheen negatiiviset seuraukset. Kirjoittaja mainitsee kommentissaan maskuliinisuuden korostamisen esimerkkinä heteroseksuaalisuuden korostamisen rinnalla. Esimerkki on mielenkiintoinen, sillä hegemonista maskuliinisuutta rakennetaan juuri seksismillä ja heteroseksismillä (Jokinen 2000, 228).

Leimaaminen on prosessi, jonka tuloksena on yksilöiden tai ihmisryhmän negatiivinen leimaantuminen. Leimaamista tapahtuu yksilötasolla, mutta myös ryhmätasolla. Tiettyyn ryhmään kuuluvista saatetaan puhua negatiivisesti yleistäen ja heitä saatetaan kohdella ennakkoluuloisesti, toisin kuin valtaväestöä. Ryhmään kuuluvia ihmisiä nimitellään, tehdään naurunalaisiksi, esitetään sairaina tai rikollisina ja heihin liitetään negatiivisia ominaisuuksia ja uskomuksia. Leimaaminen on arkipäiväistä ja sitä tapahtuu kaikkialla, puhuttuun leimaamiseen voi olla joskus vaikea puuttua tai palata, mutta netissä se on tallennettavassa muodossa ja kirjoitettuna.

Puheen keinona leimaaminen on nimittelyä, negatiivisten ominaisuuksien liittämistä ryhmään tai ryhmän jäseniin ja ryhmän jäsenten esittämistä huonossa valossa, sairaina tai rikollisina. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista ihmisistä tuotetaan kommentteissa kuvaa sairaina, epänormaaleina, vastenmielisinä, perversseinä, epärehellisinä, itsekkäinä, yliseksualisoituina, naurettavina, mutta myös vaarallisina ja uhkaavina.

Tällaisten artikkelien lukeminen saa vatsani vellomaan. Friikkisirkusta.

(DuPont, HS)

Tässä esimerkissä kirjoittaja kommentoi teatterialan tekijästä kertovaa henkilökuvaa. Kirjoittaja tuo esiin omat henkilökohtaiset reaktionsa artikkelin lukemiseen. Vatsan vellonnalla viitataan yleensä huonovointisuuteen, pahoinvointiin tai vastenmielisyyden tunteeseen. Kertomalla omista tunteistaan kirjoittaja ei kuitenkaan etsi syytä huonovointisuudelleen omista asenteistaan tai arvotuksistaan, kommentissa ainoa esitetty syy on ”tällaisten artikkelien lukeminen”. Kirjoittaja ei kommentissa esitä olevansa vastuussa omista tunteistaan, vaan vatsan vellonta esitetään enemmänkin automaattisena reaktiona. Lopuksi hän tarjoaa painavan arvionsa artikkelista ja ”friikkisirkus” termi sisältää leimaavan, nimittelevän sanan ”friikki”, jolla viitataan englanninkieliseen sanaan freak, kummajainen, epäsiikio, luonnonoikku ja jota harvoin käytetään positiivisessa tarkoituksessa. ”Friikkisirkuksella” voidaan viitata kiertäviin näyttelyihin (freak show), joissa ei-normatiivisia eläimiä ja ihmisiä esiteltiin pääsymaksua vastaan. Myöhemmin termi on laajentunut tarkoittamaan mautonta tai huonoa makua osoittavaa tapahtumaa. (Oxford Dictionary of English 2010) Henkilön

omasta elämästä ja arjen todellisuudesta kertova artikkeli esitetään kommentissa pahoinvointia aiheuttavana kummajaisten esittelynä. Tällaista kommenttia on mahdotonta lukea positiivista ryhmäidentiteettiä tuottavana ja osallistavana kannanottona. Sen tarkoitus tuntuu pikemminkin leimata artikkelin kohde ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt laajemminkin.

Lapset, perheen muodostaminen ja kasvatus ovat yksi aineistossa runsaasti kommentoitu aihe. Samaa sukupuolta olevien parien lisääntymisen biologia esitetään samojen oikeuksien vastustamisen syyksi, lasten hankintaa pidetään itsekkäänä ja vastenmielisenä.

Kommenteissa halutaan suojella ja varjella lapsia tiedolta tai ainakin määritellä millaista tietoa lapsille ja nuorille tulisi esittää. Heteronormatiivinen kasvatus ja valistus esitetään ainoana mahdollisena tapana välittää tietoa. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset esitetään implisiittisesti kaikissa aineiston kommenteissa aikuisina ihmisiä, lasten ja nuorten ei nähdä voivan kuuluvan näihin vähemmistöihin, vaikka esimerkiksi monilla transsukupuolisilla ihmisillä on kokemuksia oman sukupuolen ja määrätyn sukupuolen ristiriidasta jo lapsuusiässä (Alanko 2014, s.17). Lasten kasvatukseen liitetään uhkakuvia, erilaisista seksuaalisista suuntautumisista tai sukupuolen moninaisuudesta valistaminen nähdään sairaana, ”sekoiluna” tai käännähtämisenä. Aihetta koskeva asiallinen tieto rinnastetaan pornoon ja sen esitetään ”seksistävän” yhteiskuntaa. Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta valistamista ei nähdä neutraalina asiana, jossa pyrittäisiin välittämään asiallista tietoa ihmisten moninaisuudesta, vaan se esitetään ”aivopesuna” tai ”markkinointina”.

”Miten voi sellaista aineistoa näyttää kouluissa? Tuntuu siltä että meidän lapsistamme halutaan tehdä homoja väkisin. ”

Kyllä pelottaa viherpiperryskasvatus ja yhteiskunnan varoilla elämiseen tähtäävä vasemmistolainen kasvatus. Tätä tulee kun opettajiksi hakeutuu ja valitaan tiettyä osajoukkoa yhä enemmän. Se on hyvä, että jokaiselle marginaaliryhmälle haetaan oikeutta, välillä tuntuu että on syntiä olla normaali lihaa syövä heteromies.

(Työväen Ampujat, HS.fi)

Kertakaikkisen vastenmielistä tarinaa. Ja tätä sekoilua vielä kouluihin?

(West-Berlin, HS.fi)

Asiallisen tiedon välittämisen ja valistuksen puute näkyy kouluissa ja kasvatuksessa. Jukka Lehtonen on teoksessaan Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa (2003) käsitellyt koulumaailman heteroseksuaalisia käytäntöjä. Koulussa ylläpidetään ja vahvistetaan heteronormatiivista maailmankuvaa ja moninaisuuden näkyvyys on hyvin vähäistä.

Normatiivinen ja konventionaalinen seksuaali- ja sukupuolikäsitys marginalisoi vähemmistöihin kuuluvia nuoria. Koulumaailma voi olla vähemmistönuorille haasteellinen ympäristö, moni joutuu piilottamaan oman identiteettinsä kiusatuksi tulemisen pelossa. On huolestuttavaa, että vähemmistöihin kuuluvat nuoret joutuvat osittain vihamielisenkin asenneilmapiiriin lisäksi kohtaamaan toiseuttavaa tiedonvälitystä oppikirjojen muodossa. (Lehtonen 2003, 235-247) Koulumaailman tulisi olla osallistava ja voimauttava ympäristö nuorelle ja valistuksen tulisi olla asiallista, neutraalia ja moninaisuuden huomioon ottavaa.

Alla olevassa esimerkissä kirjoittaja esittää, että aikuisten tulisi opettaa ”tervettä perhemallia”. ”Terve” tässä kommentissa muodostuu vastakohtaksi ”sairaalle”, jollaista kirjoittaja näkee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä valistavan opetuksen olevan. ”Terveellä” viitataan tässä yhteydessä heteronormatiiviseen valistukseen, jollaista valistus suurelta osin jo onkin. Kommentissa ei nähdä, että vähemmistöasemassa oleva oppija voisi kokea heteronormatiivisuutta murtavan opetuksen osallistavaksi ja voimaannuttavaksi. Sellaista mahdollisuutta ei tällaisessa ajatuskehyksessä ole olemassa, koska vähemmistöoppilaita ei nähdä olevan olemassa.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen leimaaminen uhkaaviksi ja vaarallisiksi lapsille ja nuorille sisällyttää ajatuksen, että näihin vähemmistöihin kuuluvat ihmiset ovat jollain lailla pahoja, vaarallisia ja uhkaavia lapsille ja nuorille. Liittämällä negatiivisia ominaisuuksia vähemmistöryhmän edustajiin tuotetaan negatiivista kuvaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä ryhmänä.

Tosi sairasta esittää tällaista kouluissa. Aikuisten tehtävä on varjella lapsia eikä sallia kouluissa mitä tahansa.

Aikuisten tehtävänä on opettaa tervettä perhemallia, siinä hyväksytään itsensä sellaisena kun on. veikkaan, että suurin osa miehistä, minä mukaanlukien, ei kyllä mitään naisystävän tai vaimon sukupuolen "korjaus"prosessia mieheksi järin kauaa katselisi tai kelpuuttaisi seurustelukumppaniksi ketään toiseenkaan suuntaan sukupuoltaan "korjailevaa".

Jos on ongelmia pään sisällä, eivät ne ratkea sukupuolta vaihtamalla...päinvastoin.
(tomijk2, HS)

Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuutta on leimattu sairaudeksi, aiemmin valtion taholta, nykyisin sairauspuhetta tuotetaan kansalaisyhteiskunnassa. Sukupuolivähemmistöjen kohdalla tilanne on edelleen erilainen, esimerkiksi transsukupuolisten kohdalla. Jotta transsukupuolinen henkilö voisi saada hoitoja, tulee hänen läpikäydä tarkat tutkimukset ja saada diagnoosi. Tilanne on terveydenhuoltojärjestelmässä harvinaislaatuinen, henkilön on oltava riittävän terve saadakseen sairauden kuvaamiseen kehitetyn diagnoosin. Mikäli henkilöä ei todeta terveeksi, häneltä voidaan evätä diagnoosi ja sitä kautta hoidot. Kommentissa esitetään, että transsukupuolisuus on ”ongelmia pään sisällä”, ei yksi sukupuolen moninaisuuden muoto. Kirjoittaja väittää, etteivät hoidot ratkaise transihmisten ongelmia, vaan päinvastoin tuottavat niitä. Tällaista väitettä ei perustella kommentissa mitenkään ja väitettä ei tue myöskään tutkimustulokset. Transihmisten hoidoilla on päinvastoin tutkimuksissa havaittu olevan hyvä vaste (Mattila, Heinonen, Mäntymäki, Uusi-Mäkelä, Ålgars 2015, 379-381).

Komentissa käytetään epäkorrektia ilmaisua sukupuolen ”vaihtaminen”, jota edelleen valitettavasti käytetään myös virallisissa yhteyksissä sekä mediassa. ”Vaihtamisella” tuotetaan biologiaa perustuvaa, essentialistista ajatusta sukupuolesta ja sukupuolta binaarisena, kahden tarkkarajaisen sukupuolikategorian järjestelmänä. Tällaisessa järjestelmässä ei ole tilaa sukupuolen variaatioille ja vaihtelulle ja jotta tällaista järjestelmää voitaisiin ylläpitää, variaatiot on leimattava sairaiksi, epänormaaleiksi, ”ongelmiksi pään sisällä”. Transihmisten hyvinvointia kartoittavassa tutkimuksessa on käynyt ilmi, että masennusta ja mielenterveyden ongelmia tuottavat yhteiskunnan ja ihmisten negatiiviset asenteet ja käyttäytyminen (Mattila, Heinonen, Mäntymäki, Uusi-Mäkelä, Ålgars 2015, 379-381).

Yksi toiseuttavan puheen keinoista on vahingollinen rinnastaminen. Rinnastamalla ihmisiä positiivisina tai negatiivisina pidettyihin asioihin voidaan luoda positiivisia tai negatiivisia mielikuvia. Mielikuvien tuottaminen on voimakas puheen keino ja mitä tutumpi mielikuva on kyseessä, sitä enemmän sillä on kaikupohjaa vastaanottajassa. Kun mielikuvat yhdistyvät yleisinä totuuksina pidettyihin uskomuksiin, stereotyyppisiin yleistyksiin ja kulttuurisiin kuvastoihin, ne voivat tuottaa, ylläpitää ja vahvistaa vahingollisia asenteita ja käytäntöjä. Seksuaali- ja

sukupuolivähemmistöjen rinnastaminen rikollisuuteen, aineistossa erityisesti lasten hyväksikäyttöön tuottaa vahingollista kuvaa vähemmistöistä.

Mikäli ensinnäkin saataisiin pedofiliset homot jonkin sortin kuriin ja ruotuun sekä netissä että juuri pukutiloissa ja uimahalleissa ja niin edelleen, niin siinä olisi hyvä alku.

(pwm, HS)

Syrjinnän ja väkivallan vähättely

Syrjinnän ja väkivallan vähättely toiseuttamisen keinona edellyttää syrjinnän ja väkivallan kohteen näkemistä tai esittämistä ns. toisen luokan kansalaisena. Kohteen esitetään olevan itse vastuussa syrjinnästä, syrjinnän merkitystä tai haittavaikutuksia vähätellään tai syrjintä voidaan käsitteellistää yksilötasolle, yksittäiseksi teoksi, joka kohdistuu yksittäiseen henkilöön. Tällainen syrjinnän esittäminen pyrkii piilottamaan tiettyihin ihmisryhmiin kohdistuvan rakenteellisen syrjinnän. Jos syrjintä esitetään vain yksilöön kohdistuvana yksittäistapauksena, yksilön mahdollisuudet kollektiiviseen toimintaan kaventuvat. Syrjinnän poliittisuuden kieltäminen toimii samalla tavoin, sillä voidaan pyrkiä vähentämään poliittisen vastatoimintaan järjestäytymistä.

Ylen verkkosivujen Helsingin Pride-kulkueeseen kesällä 2010 kohdistuneesta kaasuiskusta ja sen seurauksena Seta ry:n jäsenmäärän noususta kertovan uutisen yhteydessä julkaistuista kommentteissa osassa käytettiin syrjinnän ja väkivallan vähättelyä toiseuttamisen keinona.

Onpa kumma juttu. Pientä harmitonta häiriköintiä Pride- kulkuetta kohtaan, ja se olisi muka aktivoanut suunnattoman solidaarisuusliikkeen seksuaalivähemmistöjä kohtaan. En usko.

(JaPa, YLE)

Kommentissa kaasuisku esitetään ”pienenä, harmittomana häiriköintinä”. Kulkueeseen osallistuneille ihmisille ja iskun uhreille, joista nuorin oli alle 1-vuotias, seurasi terveydellisiä haittoja, eli iskun esittäminen ”harmittomana” antaa valheellisen kuvan tapahtumista. Kielitoimiston sanakirja määrittelee sanan harmiton seuraavanlaisesti; leppoisa, sovinnollinen, sävyisä, viaton, harmia tuottamaton. Väkivaltaisen iskun esittäminen leppoisana tai sovinnollisena toimintana sisältää huomattavan määrän vähättelyä. Kirjoittaja tuo lisäksi ilmi epäuskonsa, että iskuista olisi ollut seurauksena Seta ry:n kannatusjäsenmäärän nousu. Mikä on tällaisen epäuskon ja

solidaarisuuden kyseenlaistamisen tarkoitus kommentissa? Vähättelemällä iskua voidaan vähätellä myös tarvetta toimia kollektiivisesti tällaisia väkivallantekoja vastaan. Solidaarisuuden kyseenalaistamisen voidaan tulkita olevan eräänlainen muoto hajoita ja hallitse –tyyppisestä strategiasta, jossa solidaarisuutta pyritään purkamalla, vähättelemällä tai kyseenalaistamalla tekemään voimattomaksi. Jos valtaväestön enemmistö asettuu tukemaan yhdenvertaisuutta ja vastustamaan vähemmistöryhmien eriarvoisuutta, heteronormatiivisuuden hegemoninen asema ei ole enää turvattu. Jotta valtasuhteet ja status quo säilyisivät ennallaan, puheteoilla pyritään neutraloimaan niitä horjuttavat asiat ja ilmiöt.

Mitäs näiltä nyt sitten vielä puuttuu? Adoptio- ja avioliitto-oikeus? Hui kamalaa millaista sortoa!

En paljoa viitsisi tuon takia marssia, mutta joittenkin nyt vaan täytyy saada erottua massasta. Joku taas tekee sen saman heittämällä savupommin kulkueeseen. Jos heittäjä olisi halunnut olla ilkeä, helpompaa olisi ollut tehdä vaikka napalm- tai naulapommi eikä jälkeä uskalla kuvitellakaan... en usko että sille linjalle lähtee kukaan suomalainen.

(Ape, YLE)

Kommentissa kirjoittaja aloittaa vähättelemällä yhdenvertaisten oikeuksien merkitystä ja pyrkii näyttämään oikeuksien puuttumisen naurettavassa valossa. Tällaista naurettavaksi tekemistä käsittelin jo tarkemmin vaihtamiseksi keinona. Kirjoittaja asettaa ensin itsensä kohteensa asemaan ja toteaa, ettei hän ”viitsisi” oikeuksien takia marssia, mutta palaa nopeasti takaisin omaan asemaansa. Kirjoittaja esittää kulkueeseen osallistujat ihmisiksi, joiden ”nyt vaan täytyy saada erottua massasta”. Tällaisella erottautumisella ei ole myönteinen merkitys kommentissa. Massa merkitsee tässä viestissä heteronormatiivista olemista ja käytöstä ja moninaisuus esitetään erottautumisena, ei osana ihmiselämän kirjoa.

Tässä kommentissa kirjoittaja ensin vähättelee syrjintää ja sen jälkeen väkivaltaa. Väkivallan vähättely näkyy kommentin suhtautumisessa kaasuiskuun, sitä pidetään vähäpätöisenä ja harmittomana. ”Jos heittäjä olisi halunnut olla ilkeä”, lauseessa kirjoittaja antaa ymmärtää, että kaasuiskun tekijöiden motiivit eivät olleet vihamielisiä ja että isku itsessään ei ollut vihamielinen teko. Kirjoittaja jatkaa ehdottamalla napalm- tai naulapommiä ”helpompana” vaihtoehtona ja kuvailee sellaisen aiheuttamaa tuhoa ”eikä jälkeä uskalla kuvitellakaan...”, kolmen pisteen avulla

kirjoittaja jättää vihjaavasti lauseen auki voimistaakseen miten kauheita seurauksia ehdotetunlaisella iskulla voisi olla. Lopussa kirjoittaja kuitenkin kertoo epäuskostaan, että suomalainen ei kuvatenlaista iskua tekisi.

Mielenkiintoinen väite esiintyi muutamissa kommentteissa, kaasuiskun vihjattiin tai esitettiin olevan Seta ry:n masinoima salaliitto. Valitsin sen tähän yhteyteen, koska viesteissä iskua ei nähdä vähemmistöihin kohdistuva syrjintänä ja väkivaltana. Väkivaltaista iskua pidetään näissä kommentteissa todennäköisemmin Seta ry:n ”taktikointina” tai ”sissimainoskampanjana”, kuin vihamielisen ryhmän väkivallantekona. Alla olevan kommentin alussa kirjoittajan lainaama lause, johon hän kommentissaan vastaa, haluttiin tuoda esiin kaasuiskun motiivi, pyrkimys sabotoida vähemmistöjen oikeuksia. Kertoo paljon, että juuri tämä lause uutisen sisällöstä on valittu ja lainattu kommenttiin ja pyritään osoittamaan vääräksi. Kirjoittaja pyrkii esittämään, ettei ole olemassa uutisen kuvaamaa syrjintää, vaan vähemmistöt ovat itse vastuussa väkivaltaisesta iskusta.

”iskuilla haluttiin sabotoida vähemmistöseksuaalien oikeuksia”

Vanhana salaliittoteoreetikkona mieleeni tuli välittömästi ns. false flag - operaatio. Vrt. WTC iskut jenkkien asenneilmastonmuokkaajina. Ehkä tämä kaikki olikin vain hienosti toteutettu sissimainoskampanja jäsenhankinta- ja asennekasvatushengessä?

(kuka tietää, YLE)

Syrjinnän ja väkivallan oikeuttaminen

Syrjinnän ja väkivallan vähättelyä vakavampi puheen keino on syrjinnän ja väkivallan oikeuttaminen. Oikeuttamista käytetään toiseuttavan puheen keinona useassa aineiston kommentissa. Millaisilla tavoilla syrjintää ja väkivaltaa pyritään oikeuttamaan teksteissä? Seuraavassa esimerkkilainauksessa kirjoittaja perustelee oikeuttamista biologisilla syillä. Ihmisen toiminta esitetään laumaeläimen luontaisella tavalla toimia. Luonnollistamalla väkivaltaista käytöstä kirjoittaja pyrkii häivyttämään väkivaltatekojen harkinnallisuuden yksilön tai yksilöiden tietoisena valintana. Väkivallan motiivit tai poliittinen ulottuvuus pyritään myös tekemään näkymättömäksi esittämällä ne osana primitiivistä laumakäyttäytymistä. Vastuu väkivaltaisesta toiminnasta siirretään uhreille, isku esitetään itsesuojeluvaiston ilmentymänä ja vähemmistöihin

kohdistuva aggressio seurauksena vähemmistön aiheuttamaan ”ärsytykseen”. Luonnollistamista vahvistetaan kommentissa myös viittaamalla historiaan, siitä miten asiat ovat olleet ennen kirjoittaja vetää päätelmän miten asioiden tulisi edelleenkin olla.

Ihminen on biologisesti laumaeläin. Laumassa vaalitaan yhtenäisyyttä ja poistetaan poikkeavat eläimet laumasta.

Nyt tämä ylenpalttinen suvaitsevaisuuden vaatiminen suuntaan jos toiseenkin horjuttaa laumaeläimen keskeistä ominaisuutta, jonka ylläpitäminen on itsesuojeluvaistoa. Pride-kulkueet ovat omia pikku laumojaan, joille on tarkoitukseksi nimetty oikeuksien puolustaminen. Todellisuudessa myös toisen identiteetin omaavien haastaminen ja ärsyttäminen. Nyt nämä pikkulaumat siis kuulema saavat uusia jäseniä. Iso lauma kulkee kuitenkin omaa tietään ja voi ärsytettynä käyttäytyä negatiivisesti vähemmistöjä kohtaan Tämä on nähty historiassa toistuvasti ja toistuvasti ja vaatimukset yhtenäisyyden säilyttämiseen ovat olennaisia lauman säilymiselle elinvoimaisena.

(ei exhibitionisti, YLE)

Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden näkyvyys esitetään kommentissa valtaväestön haastamisena ja ärsyttämisenä, ei pyrkimyksenä yhdenvertaiseen ja monimuotoisempaan yhteiskuntaan. Kommentin välittämä ajatus valtaväestön ärsyttämisestä ei jäänyt vain internetin keskustelupalstojen väittelyiden varaan, myös poliittiset vaikuttajat käyttivät tällaista oikeuttamisen puhetta kommentoidessaan kaasuisua. Suomen sisäministeri Päivi Räsänen tuomitsi iskun blogissaan, mutta haki iskulle syytä maahanmuuttopolitiikan vaikenemisen kulttuurista ja kysyi sen jälkeen lukijoitaan: ”Voiko Pride-kulkuetta vastaan tehdyn typerän hyökkäyksen tulkita myös vastareaktioksi poliittisen eliitin voimakkaalle arvoliberalistiselle kehitykselle?” Kysymys sisältää ajatuksen siitä, että ”arvoliberalistinen kehitys”, jolla tässä yhteydessä viitataan pyrkimykseen parantaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaa yhteiskunnassa, aiheuttaa vastareaktioita, tässä tapauksessa väkivaltaa. Vastareaktio sanalla kuvataan jonkun ilmiön aiheuttamaa vastakkaista reaktiota. Tällainen toiminnan tulkinta vähentää iskun harkittua poliittisuutta. Se myös vähentää iskun tuomittavuutta, väkivallan esittäminen hyökkäyksenä tai reaktiona muuttaa tapaa miten suhtaudumme väkivaltaan. Kuten ylläolevassa kommentissa, väkivalta esitetään laumaeläimen reaktiona tai itsesuojeluvaistona, Räsänen esittää väkivallan vastareaktiona ”kehitykselle”. Kristillisdemokraattisen puolueen puoluesihteerin Asmo

Maanselkä otti myös kaasuiskuihin kantaa Keski-suomalainen –lehdessä ja esitti Pride-kulkueen provokaationa valtakulttuuria vastaan. ”*Paremminkin tulisi kysyä mistä väkivalta kumpuaa ja mitkä syyt johtavat väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Keskustelussa unohdetaan se, että Pride-paraati on myös provokaatio perinteisiä arvoja vastaan. Provosoimalla yleensä halutaan sitä, että eri näkemystä edustavat provosoituvat.*”

Tämän tyyppisissä kommentteissa kehitys, näkyvyys ja yhdenvertaisuus esitetään väkivaltareaktioiden alkuunpanevana voimana, johon ihmisyksilöt joutuvat reagoimaan. Väkivaltaa ei esitetä samanlaisena alkuunpanevana voimana, jolla voisi olla ideologisia tai poliittisia motiiveja. Se miten väkivalta näissä kommentteissa esitetään, kertoo paljon tekstien kirjoittajien suhtautumisesta vähemmistöihin kohdistuvaan väkivaltaan.

Homofobia kyllä täyttää psykiatrisen häiriön/fobian tunnusmerkit. Miten on selitettävissä ääritapauksissa homojen raaka murhaaminen? Mikään poliittinen vakaumus ei selitä tuollaista primitiivireaktiota harmittomaan ilmiöön.

(Varsinainen Chinaski, HS.fi)

Syrjinnän ja väkivallan oikeuttamiseen kietoutuu kommentteissa vastuun siirtäminen syrjinnästä ja väkivallasta tekijöiltä uhreille. Tällainen vastuunsiirto on yksi toiseuttavan puheen muoto. Sen tarkoituksena on esittää kohde syyppäänä kohtaamalleen syrjinnälle ja väkivallalle. Samalla se vähentää tekijän vastuuta teoistaan ja pyrkii esittämään teot luonnollistettuina reaktioina.

Uutisen tutkimus tuo esille sen, että omaan seksuaalisuuteen liittyvän pelon aiheuttama aggressio voidaan purkaa homoseksuaaleihin. Esille ei tuoda sitä, että yhtä hyvin kyseinen pelko ja aggressio voi johtua seksuaalisuuteen liittymättä mistä tahansa pelosta, jonka homoseksuaalisuus laukaisee.

(Vaihdettu, HS)

Poikkeavien seksuaalisten mielihalujen tuominen kaduille herättää ennemminkin epämiellyttäviä tunteita kuin heidän puolustamistaan. Kun homot olivat kaapissa ja poissa lasten silmistä, suhtauduin heihin paljon positiivisemmin.

(Petri, YLE)

Esimerkissä kirjoittaja esittää, että näkyvä seksuaalisen suuntautumisen monimuotoisuus herättää kirjoittajassa ”epämiellyttäviä tuntemuksia”. Kirjoittaja ei kuitenkaan reflektoi omia tuntemuksiaan tai ota niistä vastuuta, vaan siirtää vastuun omista tuntemuksistaan kohteelle. Kohteen avoimuus tai näkyvyys määrittää kirjoittajan suhtautumisen heihin, kirjoittaja suhtautuisi positiivisesti homoseksuaaleihin, mikäli he olisivat ”kaapissa”, eli näkymättömiä. Tällaisessa ajattelussa piilee kuitenkin paradoksi, mikäli homoseksuaaliset ihmiset olisivat yhteiskunnassa täysin näkymättömiä, heihin ei edes tarvitsisi suhtautua mitenkään. Kirjoittaja siis edellyttää näkymättömyyttä positiivisen suhtautumisen ehdoksi ja negatiivinen suhtautuminen esitetään reaktiona näkyvyydelle. Kirjoittaja myös kuvaa tekstissä, ettei hän tunne halua puolustaa vähemmistöjä ja asettaa tämänkin ehdoksi näkymättömyyden. Jos vähemmistöt nähdään toisen luokan kansalaisina, heidän puolustaminenkaan ei näyttäydy yhtä tärkeänä kuin valtaväestön. Tällainen ajattelu saattaa johtaa silmien sulkemiselle tiettyihin ryhmiin kohdistuvalle syrjinnälle ja väkivallalle.

Vastuunsiirtoa syrjinnästä perustellaan kommentteissa biologialla tai se voidaan esittää homoseksuaalisten ihmisten itseaiheutettuna. Seuraavassa esimerkissä biologia ja ”hormoonit” ovat vastuussa vastenmielisen reaktion syntymisestä. Kirjoittaja siirtää vastuuta myös homoseksuaalisille ihmisille.

Homofobia, jos sellaista on oltava olemassa, syntyy lähinnä jos joutuu homojen "yrittämäksi" tai muuten hormoonit toimivat oikein jolloin automaattisesti syntyy vastenmielinen reaktio saman sukupuolen suhteisiin.

(Rocco Arpinen, HS)

4.2 ”Homohegemoninen” media

Osa negatiivisesta puheesta kohdistuu mediaan. Mediaan negatiivisesti suhtautuvissa kommentteissa negatiivinen puhe kohdistuu sekä mediaan, että vähemmistöihin. Media esitetään teksteissä ”homoystävällisenä”, ”homohegemonisena” ja toimittajat ”tietyissä Helsingin kaupunginosissa asuvina punavihreinä”. Mediaa syytetään myös ”homoagendan” ajamisesta sekä ”homorummutuksesta”. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden näkyminen mediassa ei näyttäydy tavallisena tiedonvälityksenä, vaan se esitetään poliittisena agendana, ideologisena valintana tai aivopesuna. Samankaltainen puhe toistuu yhdysvaltalaisessa ja kanadalaisessa julkisessa

keskustelussa, joissa toistuu väite salaliitosta, jossa ”homoseksuaalisten voimien” esitetään ujuttautuvan valtajärjestelmien sisään kontrolloidakseen ja vaikuttaakseen esimerkiksi mediaan ”homoagendan” edistämiseksi (Faulkner 2006, 78). Esimerkiksi homoseksuaalisuutta käsittelevää uutisointia ei aineistossa nähdä monimuotoisesta yhteiskunnasta uutisointina, vaan se esitetään asiana, jota erityisesti korostetaan tai pidetään esillä. Tällaisessa puheessa sekä Helsingin Sanomat, että Yle nähdään mediana, joilla on aivan erityinen ”homomyönteinen” poliittinen linja. Kommentteihin sisältyy heteronormatiivisen uutisoinnin ja tiedonvälityksen vaatimus. Tällaista heteronormatiivista uutisointia ja tiedonvälitystä, josta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt olisi kokonaan poistettu, ei kuitenkaan esitetä poliittisten ja ideologisten valintojen tuloksena. Samalla tavoin kuin heteroseksuaalisuus on muodostunut luonnollistetuksi ja näkymättömäksi, heteronormatiivisuus mediassa on luonnollistunut siinä määrin, että vasta normista poikkeaminen tulee näkyväksi ja se nähdään poliittisena tai ideologisena. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tai niitä koskevien asioiden poistamisen vaatiminen täysin tiedonvälityksestä on yksi vaientamisen keino. Heteronormin vahvistamisen keino on vaatia täysin heteronormatiivista uutisointia ja tiedonvälitystä. Mediaan negatiivisesti suhtautuvissa teksteissä esiintyy näitä kahta negatiivisen puheen keinoa.

Pystyisikö media laittamaan tästä asiasta kirjoittamisen minimiin? Koska paljon esillä oleva kahden vuoden päästä lainvoimaan ehkä tulevan asian esillä roikottaminen estää selvästi eduskuntatyöskentelyä ja tärkeiden asioiden eteenpäin menoa. Voisiko eduskuntaan järjestää vaikka saunaseuran tapaan omalla ajalla kokoontuva neutraalikerho? Siellä tätä voisi vatvoa muun työskentelyn häiriintymättä.

Tämähän on sitä paitsi jo äänestetty kertaalleen eteenpäin meneväksi laiksi.

(private, HS.fi)

Yllä olevassa esimerkkikommentissa kirjoittaja toivoo medialta vähemmän uutisointia sukupuolineutraalista avioliittolaista. Mediaa kritisoidaan asian ”esillä roikottamista”, jonka kirjoittaja näkee estävän eduskunnan työskentelyä ja tärkeiden asioiden edistämistä. Kritiikki kohdistuu median lisäksi myös eduskuntaan, jonne toivotaan ”neutraalikerhoa”, joka ”vatvoisi” omalla ajallaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisia oikeuksia. Kommentti sisältää vaientamisen keinoja, mediaa aivan kirjaimellisesti pyydetään vähentämään asiasta uutisointia, sekä vähättelyä, joka kohdistuu seksuaali- ja

sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisiin oikeuksiin. Kommentissa oikeuksia ei nähdä eduskunnan ”tärkeinä asioina”, vaan jonain, jota voitaisiin ”vatvoa” kun muu eduskunnan toiminta esitetään ”työskentelynä”. Vähättely ei tässä esimerkissä kohdistu mediaan tai eduskuntaan.

”Jos asiasta olisi ollut kansanäänestys. Uutta avioliittolakia ei olisi tullut. Suomea on muuallakin, kuin punavihreässä osassa Helsinkiä Pietarinkadun ja Tehtaankadun kulmassa.”

Vähän samaa mieltä. Tiedotusvälineissä ylikorostuu tietyissä Helsingin kaupunginosissa asuvien punavihreiden toimittajien ja heidän kavereidensa mielipide esilläpito. Suurin osa Suomen kansasta on varmasti hyvin kyllästynyt tähän jatkuvaan homorummutukseen.

(Vapaa sana, HS.fi)

Tässä kommentissa vastataan aiempaan ketjun kommenttiin ja tuodaan esiin samanmielisyyttä aiemman kirjoittajan kanssa. Kommentissa asetetaan vastakkain Helsingin ”punavihreät toimittajat ja heidän kaverit” ja ”suurin osa Suomen kansasta”. Kommentissa asetetaan vastakkain määrällisesti pieni ryhmä toimittajia ja määrällisesti suurin osa kansasta. Koska tiedotusvälineillä on yhteiskunnassa auktoriteettiasema, niiden naurettavaksi tekeminen on vaikeaa, koska alisteista asemaa kirjoittajaan nähden ei ole. Kirjoittajan keinona onkin toimittajien lukumäärään ja oletettuun poliittiseen suuntautumiseen kohdistettu marginalisointi ja vähättely. Tiettyihin kaupunginosiin rajattu helsinkiläisyys asetetaan vastakkain suurimman osan suomalaisten kanssa. Vähemmistöjen asioista uutisointi esitetään ylikorostuneena ”mielipiteiden esilläpitoa” ja ”homorummutuksena” ja suurinta osaa kansasta esitetään vähemmistökielteisenä. Vähemmistökielteisyyttä ei kuitenkaan esitetä kommentissa poliittisena tai ideologisena, sille ei tarjota muuta perustelua kuin kyllästyminen. Vaientamisen keinoista vähättely kohdistuu tässä kommentissa tiedotusvälineiden toimittajiin.

Media (itseään riippumattomana mainostava) on ikävä kyllä homoystävällisen kantansa ilmaissut (YLE+Hesari). Suurin osa median uhreista pystyy kuitenkin ajattelemaan omilla aivoilla eikä lähde aivojensa pesuun mukaan. Homot

vaikuttavat vaarallisen aggressiiviselta porukalta pyrkiessään vaikuttamaan ihmisten mielipiteisiin valtakunnan päämedioitten kautta. Toimittajilta toivoisi hieman ällin käyttöä ennen kuin lankeavat uutisoimaan vääristelyjä uutisia.
(Petri, Yle.fi)

”Homoystävällinen” media ei saa osakseen vähättelyä, vaan rakentuu tässä kommentissa vaikutusvaltaisena tahona, joka aivopese ”uhrejaan”. Kommentin media on uhkaava ja uhkaavuutta lisäävät ”vaarallisen aggressiivisina” esitetyt homoseksuaalit. Tässä kommentissa homoseksuaalit pyrkivät käyttämään mediaa vaikuttaakseen ihmisten mielipiteisiin. Kommentti on samankaltainen salaliitto-puheen kanssa, jonka esittelin aiemmin. Toimittajat eivät näyttäydy tässä kommentissa erityisen itsenäisinä tai järkevinä toimijoina ja negatiivisen puheen kärki kohdistuu homoseksuaaleihin, jotka pyrkivät ujuttamaan median kautta ”vääristelyjä uutisia”.

Kirjoituksessa kysytään ”Onko homous muoti-ilmio?”

Jos katsoo Hesarin artikkeleita, niin Hesarissa homous on muoti-ilmio.
(a1234, HS.fi)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt esitetään mediaa kritisoivissa kommentteissa median ”lellikeiksi”, muodikkaiksi tai median suojelemiksi ”martyyreiksi”. Median ”lellikit” ja ”muodikas homomyönteisyys” tuottavat kuvaa homoseksuaalisuudesta ohimenevänä muoti-ilmionä.

Median omaksi martyyriksi hankkiutuminen on nykyisin jopa rahakasta touhua. On ollut surkuhupaisaa seurata toimitusten suhtautumista esim. valehtelusta kiinnijääneeseen Johanna Korhoseen. Se tietysti on selvää varsinkin nuorille, että jos julistautuu homoksi, pääsee helpommin elämässä eteenpäin. Toivotetaan turvallista elämää, median suojeleuksessa kahdelle martyyrielle: Marja-Sisko Aallolle ja Johanna Korhoselle.
(Mikki Hiiri, Yle.fi)

Mihin mediaan ja toimittajiin kohdistuvalla negatiivisella puheella sitten pyritään? Toimittajiin kohdistuva vähättely tai marginalisointi ovat vaimentamisen keinoja, joilla pyritään kyseenalaistamaan toimittajien ammattitaito tai osaaminen. Toimittajien esittäminen tietyn puoluekannan edustajiksi voi toimia myös pyrkimyksenä leimata toimittaja poliittisesti motivoituneeksi. Samalla kommentoijat eivät kuitenkaan tuo esille omia poliittisia kantojaan tai esittäytyvät neutraaleina. Tämä vaatii aktiivista piilottamista tai häivyttämistä. Poliittinen sitoutumattomuus rakentuu kommentteissa vaatimukseksi heteronormatiivisesta uutisoinnista.

5. Lopuksi

5.1 Yhteenveto

Tutkimustehtäväni oli tarkastella seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin internetin uutissivustoilla kohdistuvaa negatiivista puhetta, sen keinoja ja vaikutuksia. Pyrin tutkielmassani vastaamaan kolmeen tutkimuskysymykseen; millaista negatiivista puhetta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuu internetin keskustelupalstoilla, millaisin puheen keinoin vähemmistöjä vastustetaan ja mihin keinoilla pyritään. Lähestyin aineistoa kriittisen diskurssianalyysin keinoin, pyrkimällä lukemaan aineistojen diskursseja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkökulmasta käsin.

Millaista negatiivista puhetta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuu? Vähemmistöihin kohdistuva negatiivinen puhe on monimuotoista, mutta sisältää myös toistuvia teemoja. Negatiivinen puhe itsessään sisältää usein erilaisia vastustamisen keinoja. Negatiivinen puhe voi olla hienovaraisen halveksivaa tai pilkkaavaa, jolloin vähemmistöt esitetään hieman naurettavina ja turhasta loukkaantuvina. Tai se voi olla voimakkaita väittämiä, joissa vähemmistöjen olemassaolo kielletään täysin. Puheissa voidaan rakentaa kuvaa todellisuudesta, jossa on vain heteroseksuaalisia cis-sukupuolisia äitejä ja isejä ja heidän heteroseksuaalista jälkikasvuaan. Kaikki kuvaan sopimattomat voidaan puheessa tuottaa epänormaaleina, luonnottomina tai marginaalisina. Vähemmistöt esitetään puheessa uhkana perinteiselle yhteiskuntajärjestykselle, jonka perusyksikkönä heteroseksuaalinen avioliitto toimii. Vähemmistöjä kohtaan ilmaistaan inhoa ja

vastamielisyyttä, ja vähemmistöjä koskevien lehtijuttujen ilmaistaan aiheuttavan ärsytystä ja kyllästymisen tunteita.

Millaisin puheen keinoin vähemmistöjä sitten vastustetaan kommentoissa? Erittelin aineistosta kolme vastustamisen strategiaa, joita ovat heteronormin vahvistaminen, vaijantaminen ja toiseuttaminen. (Ks. Taulukko 2, 58-59) Heteronormin vahvistaminen tuottaa ja ylläpitää kuvaa heteronormatiivisesta yhteiskunnasta ja estää moninaisuuden näkyvyyden. Vaijantamisella tuotetaan hiljaisuuksia ja estetään moninaisuuden näkyvyys yhteiskunnassa. Toiseuttamisen strategia tuottaa negatiivista kuvaa vähemmistöistä ja esittää vähemmistöt toisen luokan kansalaisina. Nämä kolme strategiaa kukin sisältävät joukon erilaisia negatiivisen puheen keinoja. Puheen keinot vaihtelevat asiallisilta vaikuttavista, hienovaraisista keinoista vähätteleviin tai, pilkkaaviin sekä leimaaviin ja suorasukaisen uhkaileviin keinoihin.

Mihin strategioilla ja keinoilla voitaisiin nähdä pyrittävän? Viimeiseen tutkimuskysymykseeni sain vastauksia aiempien tutkimusten avulla. Syrjintätutkimuksilla on pyritty selvittämään, millaisia vaikutuksia vihamielisellä ilmapiirillä on yksilöiden ja ryhmien hyvinvointiin ja toiminnan mahdollisuuksiin. Yhteiskunnassa vallitsevat negatiiviset asenteet vähemmistöjä kohtaan aiheuttavat ongelmia yksilötasolla, mutta ne myös kaventavat kokonaisten ihmisryhmien mahdollisuuksia mielekkääseen toimintaan ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Jos tarkastellaan tutkimuskysymystä syrjinnän vaikutusten näkökulmasta, keinoilla voidaan pyrkiä säilyttämään vallitseva eriarvoisuus ja estämään sosiaalisen muutoksen mahdollisuudet. Sosiaalisen muutoksen estäminen voidaan saavuttaa tukahduttamalla vähemmistöryhmien kollektiivinen järjestäytyminen ja toiminta.

Taulukko 2. Vähemmistöjen vastustamisen strategiat

Vastustamisen strategiat	Puheen keinot
Heteronormin vahvistaminen - tuottaa kuvaa heteronormatiivisesta yhteiskunnasta - estää moninaisuuden	- normien häivyttäminen - luonnollistaminen - vetoaminen perinteisiin - vetoaminen biologiaan - faktojen valikoitu

näkyvyyden yhteiskunnassa	<p>käyttäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - hegemonisen aseman omaksuminen
<p>Vaijantaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - tuottaa hiljaisuuksia - estää moninaisuuden näkyvyyden yhteiskunnassa 	<ul style="list-style-type: none"> - kieltäminen - marginalisointi - kaapittaminen - kyseenalaistaminen - vähättely - naurettavaksi tekeminen - henkilöön kohdistuvat puheet
<p>Toiseuttaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - tuottaa negatiivista kuvaa vähemmistöistä - esittää vähemmistöt toisen luokan kansalaisina. 	<ul style="list-style-type: none"> - erojen tekeminen - leimaaminen - vahingollinen rinnastaminen - syrjinnän ja väkivallan vähättely - syrjinnän ja väkivallan oikeuttaminen - vastuun siirtäminen

Aineiston kommentteista löytyi mielenkiintoisia toistuvia aiheita ja ristiriitaisuuksia. Yksi toistuva aihe, jota usea kirjoittaja oli kommentoinut sijoittui fyysiseen tilaan, pukuhuoneeseen. Pukuhuone voidaan nähdä heteronormatiivisen maailmankuvan käytännön ilmentymänä. Se perustuu kahden sukupuolen perusteella tehtyyn jakoon, naisten ja miesten tiloihin ja näiden kahden sukupuolen väliseen heteroseksuaaliseen haluun. Homoseksuaalisen ihmisen astuminen tähän tilaan aiheuttaa murtuman heteronormiin. Osassa kommentteista pukuhuoneiden jako nähtiin rakennelmana, joka pohjaa heteronormatiiviseen malliin. Pukuhuoneiden ongelmaa lähestyttiin erilaisten tilallisten

uudelleenjärjestelyjen kautta. Ongelmaa ei muodostanut kuitenkaan heteronormatiivinen oletus, vaan edistykseellisyys, suvaitsevaisuus tai homoseksuaaliset ihmiset. Pukuhuoneet ovat tiloja, joissa heteronormatiivisuus ajatusrakennelmana osoittaa toimimattomuutensa hyvin konkreettisella tavalla. Ehkä juuri siksi ne herättävät niin paljon keskustelua muun muassa internetissä. Heteronormiin solahtavat ihmiset voivat elää elämäänsä ilman, että he törmäisivät sen asettamiin rajoihin tai sääntöihin. Ajatus pukuhuoneissa mahdollisesti peseytyvistä homoseksuaalisista ihmisistä voi olla ensimmäinen tai ainoa tilanne kun heteronormi tulee näkyväksi.

Avioliiton ulottaminen koskemaan myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä tuo esiin ristiriitaisuuksia aineistossa. Samalla kun vaaditaan vähemmistöjä olemaan hiljaa ja pysymään kaapissa, vaaditaan heitä myös olemaan selkeästi eroteltavissa heteroseksuaalista ihmisistä mitä tulee avioliittoon. Eri nimitystä avioliitolle vaadittiin myös, että voitaisiin nimeämällä tuoda esiin omaa heteroseksuaalisuutta. Tämä on ristiriidassa niiden kommenttien kanssa, joissa väitetään, etteivät heteroseksuaaliset ihmiset tuo esiin omaa suuntautumistaan. Avioliiton avaaminen koskemaan muitakin kuin heteroseksuaalisia ihmisiä näyttäytyy samanlaisena murtumana heteronormatiivisuudessa kuin pukuhuone.

Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden näkyvyys on lisääntynyt viime vuosina, mutta edelleenkin suhtautuminen siihen ei ole aina neutraalia tai asiallista. Negatiiviset diskurssit ovat ladattuja arvotuksilla, ennakkoluuloilla ja syrjivillä asenteilla. Kun negatiivista puhetta tuotetaan, tuotetaan samalla diskursiivista noidankehää, joka ruokkii negatiivista suhtautumista vähemmistöihin samalla kun se ammentaa jo olemassa olevista diskursseista. Tätä noidankehää ylläpidetään jatkuvien toistojen avulla.

5.2 Pohdinta

Miksi Hymylehden täytyy kirjoittaa niinkin typerästä aiheesta kuin homoseksualismista! Koskaan en ole nähnyt homoa, joten niitä täytyy olla aika vähän. Eikö pitäisi kirjoittaa yleisimmistä asioista (esimerkiksi maalaisliiton vehkeilystä) ja jättää muutamit kieroutuneet yksilöt omiin oloihinsa?
(Hymy 7/1967, 65) (Juvonen 2001, 106)

Ilman tunnustetietoja voisi helposti arvella yllä olevan lainauksen olevan tutkielmani aineistosta poimittu. Se on kuitenkin liki viidenkymmenen vuoden takainen mielipideteksti, joka on lainaus Tuula Juvosen Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia – teoksesta. Mistä diskurssien samankaltaisuus puolen vuosisadan jälkeenkin voisi kertoa? Usein kuultu lausahdus ennakkoluuloista on, että asenteiden muuttuminen on hidasta ja vie aikaa. Kertooko lainaus sitten asenteiden hitaasta muuttumisesta vai asenteiden muuttumattomuudesta? Voitaisiinko negatiivisia diskursseja pitää esimerkkinä jatkuvasti tuotetusta vähemmistövastaisesta propagandasta, jolla pyritään pitämään asenteet muuttumattomina?

Tutkielman aineisto antoi mahdollisuuden tarkastella millaista negatiivista puhetta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuu suosituilla ja luetuilla internetin uutissivustoilla. Aineisto sopi tutkimustehtävääni hyvin. Mielenkiintoista olisi tarkastella, millaista negatiivista puhetta tuotetaan esimerkiksi eduskunnassa, jolloin puheenvuorojen poliittinen painoarvo olisi suurempi kuin yksittäisten nettikommentojien. Kriittisen diskurssianalyysin käyttäminen tässä tutkielmassa lähestymistapana mahdollisti yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kysymysten sisällyttämisen aineiston analyysiin. Yhteiskunnallisen eriarvoisuuden tarkastelua analyysin kautta tuki myös valitsemani käsitteistö. Tutkielma toi esiin asioita, joita on käsitelty jo aiemmissa tarkastelemissani tutkimuksissa, joskin tutkielma keskittyi erityisesti internetiin ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin ja toi esille erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvan vihapuheen, sen strategiat ja toistot. Internetissä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaa vihapuhetta ja negatiivista puhetta käsitteleviä tutkimuksia on edelleen vähän ja aihetta olisi tärkeä tutkia lisää.

Heteronormatiiviset ja heteroseksistiset diskurssit eivät esiinny irrallisina puhetekoina tekstiavaruudessa, vaan niillä on yhtymäkohtia ja liittymiä muihin diskursseihin. Heteronormatiiviset diskurssit perinteisistä perhemalleista risteävät perinteisiä sukupuolirooleja vaativien seksististen diskurssien kanssa. Hegemonista maskuliinisuutta rakennetaan diskursseissa, joissa naiset ja homoseksuaalit esitetään ”toisina” ja alempiarvoisina. Valkoista nationalismia tuotetaan rasistisissa diskursseissa, joissa ”toinen” rodullistetaan, rodullistaminen merkityksellistetään ja samalla kansankuntaa rakennetaan valkoisena, heteroseksuaalisena ja heteronormatiivisena. Tällaiset tuotetut diskurssit eivät risteä ja lomitu toisiinsa sattumanvaraisesti. Mikä sitten yhdistää

hegemonisen maskuliinisuuden, heteronormatiivisuuden, heteroseksismin, seksismin ja rasismien diskursseja? Millaisia ideologioiden yhteenliittymiä tuotettujen diskurssien taustalla on? Nämä ovat kysymyksiä, joihin vastaamiseen tarvittaisiin laajaa moniperustaisen syrjinnän näkökulmasta tehtyä tutkimusta.

AINEISTO

Suomalainen olympiauimari kertoi Ylen suorassa lähetyksessä homoudestaan

<http://www.hs.fi/urheilu/a1391308971411>

Tutkimus: Homofobia saattaa olla pelkoa omista homotaipumuksista

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305559637201>

Vihreät nuoret ajaa seuraavaksi kolmannen sukupuolen tunnustamista

<http://www.hs.fi/politiikka/a1417316663600>

Pride-iskut herättivät seksuaalivähemmistöjen puolustajiksi

http://yle.fi/uutiset/pride-iskut_herattivat_seksuaalivahemmistojen_puolustajiksi/5615835

Onko homous muoti-ilmiö?

<http://www.hs.fi/elama/a1407925486746>

Juuso Kekkonen tyttöystävästä tuli poikaystävä

<http://www.hs.fi/elama/a1377665589252>

Eduskunta äänestää perjantaina uudestaan avioliittolain muutoksesta

<http://www.hs.fi/politiikka/a1418182968806>

HS.fi:n kommentointiohjeet

<http://www.hs.fi/sivu/kommentointiohjeet/?ref=hs-art-kommentit>

Ylen nettikeskustelun pelisäännöt

http://yle.fi/uutiset/suora_linja_-keskustelujen_pelisaannot/5881832

LÄHTEET

Alanko, Katarina (2014) Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa?

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 146. Helsinki. Nuorisotutkimusseura.

Charpentier, Sari (2001) Sukupuoliusko: Valta, sukupuoli ja pyhä avioliitto lesbo- ja homoliittokeskustelussa. Jyväskylä. Gummerus.

Brail, Stephanie (1996) The Price of Admission: Harassment and Free Speech in the Wild, Wild West. Teoksessa Lynn Cherny & Elizabeth Reba Weise (toim.) Wired Women: Gender and New Realities in Cyberspace. Seattle. Seal Press.

Butler, Judith (2006) Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous. Helsinki. Gaudeamus.

Connell, R.W. & Messerschmidt, James W. (2005) Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. Julkaisussa *Gender & Society*, 19, 829-859.

Daniels, Jessie (2009) Cloaked websites: propaganda, cyber racism and epistemology in the digital era. Julkaisussa *New Media & Society* 11(5), 659-683.

Daniels, Jessie (2012) Race and racism in Internet studies: A review and critique. *New Media & Society* 12:2012. [verkkojulkaisu] (viitattu 8.5.2015)

<http://nms.sagepub.com/content/early/2012/12/06/1461444812462849>

European Union Agency for Fundamental Rights (2014) EU LGBT survey: European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Luxembourg. Publications Office of the European Union.

Fairclough, Norman (1989) Language and power. London. Longman.

Fairclough, Norman (1997) Miten media puhuu. Tampere. Vastapaino.

Faulkner, Ellen (2006) Homophobic Hate Propaganda in Canada. Julkaisussa *Journal of Hate Studies*, Vol. 5:63, 63-97.

Ferree, Mary Marx (2004) Soft Repression: Ridicule, Stigma, and Silencing in Gender-Based Movements. Teoksessa Daniel J. Myers & Daniel M. Cress (toim.) *Authority in Contention. Research in Social Movements, Conflicts and Change*, Vol. 25, 85-101.

Fornäs, Johan (1999) Digitaaliset rajaseudut: Identiteetti ja vuorovaikutteisuus kulttuurissa, mediassa ja viestinnässä. Teoksessa Aki Järvinen & Ilkka Mäyrä (toim.) *Johdatus digitaaliseen kulttuuriin*. Tampere. Vastapaino.

Gould, Jon B. (2005) *Speak No Evil: The Triumph of Hate Speech Regulation*. Chicago. University of Chicago Press.

Gramsci, Antonio (1979) *Vankilavihkot — valikoima*. Mikael Böök (toim.). Helsinki. Kansankulttuuri.

Haasio, Ari (2013) *Netin pimeä puoli*. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Mikko Lehtonen & Juha Herkman (suom. ja toim.). Tampere. Vastapaino

Hall, Stuart (1992) *Rasismi ideologisena diskurssina*. Teoksessa *Stuart Hall: Kulttuurin ja politiikan murroksia* (toim. Juha Koivisto et al.). Tampere. Vastapaino.

Hare, Ivan (2008) *The New Oxford Companion to Law*. Oxford. Oxford University Press.

Hess, Ingrid (1996) *Prosecutions and 'anti-homosexual' publications*. Edmonton, Alberta: Alberta Justice, Appeals and Criminal Law Policy.

Hughey, Matthew W. & Daniels, Jessie (2013) Racist comments at online news sites: a methodological dilemma for discourse analysis. Julkaisussa *Media, Culture & Society* 35, 332-347.

- Jane, Emma Alice (2014) 'Back to the kitchen, cunt': speaking the unspeakable about online misogyny. Julkaisussa *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 28:4, 558-570.
- Jokinen, Arto (2000) *Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere. Tampere University Press.
- Juvonen, Tuula (2002) *Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia*. Tampere. Vastapaino.
- Juvonen, Tuula (2004) Nyt se näkyy, nyt taas ei: Heteronormatiivisuus ja homoseksuaalisuuden esillepano Helsingin Sanomissa. Julkaisussa *Tiedotustutkimus* 2004:2, 27:2, 34-55.
- Lappalainen, Sirpa (2004) ”Piiri pieni pyörii”: Pojat, kansallisuus ja erot esikoulussa. *Kasvatus* 35 (2), 133-144.
- Lehtonen, Jukka (2003) *Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa : Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset*. Helsinki. Yliopistopaino.
- Nagel, Joane (1998) *Masculinity and Nationalism: Gender and Sexuality in the Making of Nations*. Julkaisussa *Ethnic and Racial Studies*, 21:2, 242-269.
- Mattila, Aino , Heinonen, Leena, Mäntymäki, Anna, Uusi-Mäkelä, Nina ja Ålgars, Monica (2015) Sukupuolen korjauksen vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Julkaisussa *Duodecim* 2015; 131: 379-381.
- Oxford Dictionary of English (2010) Angus Stevenson (toim.) Oxford. Oxford University Press
- Puuronen, Vesa (2001) ”Puhas valkoinen rotu”: Skinien ideologiat ja symbolit. Teoksessa Vesa Puuronen (toim.) *Valkoisen vallan lähettäjä: Rasismin arki ja arjen rasismi*. Tampere. Vastapaino.
- Pöyhtäri, Reeta, Haara, Paula ja Raittila, Pentti (2013) *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere. Tampere University Press.

Seta ry (2012) HLBTIQ: Näin kirjoitat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä. [verkkojulkaisu] (viitattu 6.5.2015)

https://www.dropbox.com/s/ojmbslvhss5w3kr/Setan_toimittajaopas_2012_vihkotulostus.pdf

Spender, Dale (1995) *Women, Power and Cyberspace*. Melbourne. Spinifex Press.

Spivak, Gayatri Chakravorty (1985) *The Rani of Sirmur: An Essay in Reading the Archives*.
Julkaisussa *History and Theory*, Vol. 24:3, 247-272.

Suomen virallinen tilasto: Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus 2013
[verkkojulkaisu]. ISSN = 2341-8699 (pdf). Helsinki: Tilastokeskus (viitattu 12.3.2015.)
http://www.stat.fi/til/sutivi/2013/sutivi_2013_2013-11-07_fi.pdf

Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu].
ISSN=1798-3215. Helsinki: Tilastokeskus (viitattu: 27.3.2015).
Saantitapa: <http://tilastokeskus.fi/til/perh/index.html>

Weber, Anne (2009) *Manual on Hate Speech*. Strasbourg. Council of Europe Publishing.

Williams, Raymond (1988) *Marxismi, kulttuuri, kirjallisuus*. Tampere. Vastapaino

Winter, D & Huff, C. (1996) *Adapting the Internet: comments from a women-only electronic forum*.
Julkaisussa *The American Sociologist*, Vol 27:1, 31-54.

Youth Department of the Council of Europe (2012) *Survey Results: Young people's experience and attitude towards hate speech online*. [verkkojulkaisu] (viitattu 8.5.2015)
<http://www.nohatespeechmovement.org/>